

Verslag van werkzaamheden 2024

Ons inzicht in publiek geld
en prestaties van de overheid

2025

Algemene
Rekenkamer

De Algemene Rekenkamer: controleur van geld en prestaties rijksoverheid

Wat we controleren

13 ministeries

26 jaarverslagen

€ 374,0 miljard
ontvangsten

€ 369,7 miljard
uitgaven

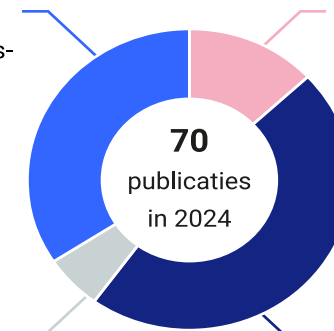
€ 401,1 miljard
verplichtingen

Wat we publiceren

24 rapporten
verantwoordings-
onderzoek

17 onderzoeken naar
beleidsresultaten

4 focusonderzoeken

9 doelmatigheid-
doeltreffendheid
onderzoeken

33 brieven en
webpublicaties

De Algemene Rekenkamer draagt bij
aan het verbeteren van het functioneren
en presteren van de Rijksoverheid en
de daarmee verbonden organen

Bijdragen aan verbeteren en presteren rijksoverheid in 2024

Hoe we in gesprek gaan

44

nieuwsberichten

36

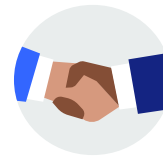
briefings en
gesprekken parlement

55

externe optredens

Wat er met onze bevindingen gebeurt

Gemiddeld leidt **71%**
van de aanbevelingen tot
actie door een ministerie

Gemiddeld leidt **52%**
van onze aanbevelingen tot een
toezegging van een minister

Kwaliteit en onafhankelijkheid

Wie we zijn

301

medewerkers

€44,3

miljoen budget

Hoe we onze kwaliteit bewaken

Collegiale toetsing door buitenlandse
rekenkamers (2021)

Wie controleren de Algemene Rekenkamer?

Het parlement stelt
onze begroting vast
en ontvangt het
jaarsverslag

**Externe accountants
en IT-auditors** checken
of we aan de eisen
voldoen

**Buitenlandse rekenkamers
en wetenschappers**
reviewen de kwaliteit van
onze onderzoeken

Onderzoeksrapporten in 2024: Doelmatigheids- en doeltreffendheidsonderzoek, Focusrapporten en overig onderzoek

1. Inzicht in kosten overheid MH17 (Ministerie van Algemene Zaken)
2. Focus op AI bij de rijksoverheid (Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties)
3. Integriteit als basis; Een onderzoek naar het integriteitsbeleid op kerndepartementen (Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties)
4. Resultaten tellen; De Nederlandse bijdrage aan toegang tot schoon drinkwater en sanitatie in ontwikkelingslanden (Ministerie van Buitenlandse Zaken)
5. De kracht en kwetsbaarheid van het digitale krijgsmachtnetwerk NAFIN (Ministerie van Defensie)
6. Vizier op de vervanging van de onderzeeboten, deel 2; De verwervingsfase doorgelicht (Ministerie van Defensie)
7. Focus op coronabelastingsschulden (Ministerie van Financiën)
8. Opslag van CO₂ onder de Noordzee Over winsten onder water (Ministerie van Financiën, Ministerie van Klimaat en Groene Groei)
9. Productiviteit in perspectief (Ministerie van Justitie en Veiligheid, Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap)
10. Energiebesparingsplicht 2008-2023; Hoge ambities, onbekend resultaat (Ministerie van Klimaat en Groene Groei)
11. Focus op subsidies melkveehouders (Minister van landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur)
12. Op weg naar gelijke kansen in het middelbaar beroepsonderwijs. Deel 2: Wat zeggen data en praktijk? (Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap)
13. Focus op inhuur van docenten (Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap)
14. Grip op menselijke maat; Onderzoek naar de uitvoering en gevolgen van de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers (Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid)
15. Uit de pandemie; Onderzoek naar de aankoop van vaccins tegen COVID-19 (Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport)

Onderzoeksrapporten in 2024: Resultaten Verantwoordingsonderzoek

1. Resultaten verantwoordingsonderzoek 2023 Staat van de Rijksverantwoording 2023; Groot denken, realistisch doen
2. Resultaten verantwoordingsonderzoek 2023 De Koning I
3. Resultaten verantwoordingsonderzoek 2023 Staten-Generaal IIA
4. Resultaten verantwoordingsonderzoek 2023 Overige Hoge Colleges van Staat, Kabinetten van de Gouverneurs en de Kiesraad IIB
5. Resultaten verantwoordingsonderzoek 2023 Ministerie van Algemene Zaken III
6. Resultaten verantwoordingsonderzoek 2023 Koninkrijksrelaties IV en BES-fonds H
7. Resultaten verantwoordingsonderzoek 2023 Ministerie van Buitenlandse Zaken V
8. Resultaten verantwoordingsonderzoek 2023 Ministerie van Justitie en Veiligheid VI
9. Resultaten verantwoordingsonderzoek 2023 Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) VII
10. Resultaten verantwoordingsonderzoek 2023 Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap VIII
11. Resultaten verantwoordingsonderzoek 2023 Ministerie van Financiën en Nationale Schuld IX
12. Resultaten verantwoordingsonderzoek 2023 Ministerie van Defensie X
13. Resultaten verantwoordingsonderzoek 2023 Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat XII
14. Resultaten verantwoordingsonderzoek 2023 Ministerie van Economische Zaken en Klimaat XIII
15. Resultaten verantwoordingsonderzoek 2023 Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (XIV) en Diergezondheidsfonds (F)
16. Resultaten verantwoordingsonderzoek 2023 Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid XV
17. Resultaten verantwoordingsonderzoek 2023 Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport XVI
18. Resultaten verantwoordingsonderzoek 2023 Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking XVII
19. Resultaten verantwoordingsonderzoek 2023 Mobiliteitsfonds A
20. Resultaten verantwoordingsonderzoek 2023 Gemeentefonds B
21. Resultaten verantwoordingsonderzoek 2023 Provinciefonds C
22. Resultaten verantwoordingsonderzoek 2023 Deltafonds J
23. Resultaten verantwoordingsonderzoek 2023 Defensiematerieel-begrotingsfonds (K)
24. Resultaten verantwoordingsonderzoek 2023 Nationaal Groeifonds (L)

Inhoud

Vooraf

Verslag van werkzaamheden

Missie en strategie van de Algemene Rekenkamer	10
Taak Algemene Rekenkamer	11
Dialogoog met de omgeving	12
Publicaties in 2024	13
Verantwoordingsdag 2024 (15 mei 2024)	15
Prinsjesdag 2024 (17 september 2024)	16
Interview met Ihsane Akka	17
Interview met Mark Hendrix en Chayenne Zuiderhoek	19
Aandacht voor kwaliteit	21
Interview met Anna Tanzer-Kulig	23
Samenwerken met andere rekenkamers	25
Interview met Linze Schaap en Jaap Ligthart	27
Over de Algemene Rekenkamer	29

7 Bijlagen

1 Publicatieoverzicht 2024	31
2 Overzicht onderzoeken per minister in 2024	36
3 Voorstellen voorgelegd op grond van de Comptabiliteitswet 2016 in 2024	42
4 Briefings en gesprekken Eerste en Tweede Kamer in 2024	43
5 Externe activiteiten	47
6 Stand van zaken 2024 aanbevelingen externe evaluatie door andere nationale rekenkamers (peer review)	51
7 Eindnoten	54

Vooraf

Benut het budgetrecht voor een beter presterende overheid

Nederlanders willen een overheid die doet wat zij belooft. Die plannen omzet in prestaties. Of een kabinet nu bezuinigt of juist meer geld moet inzetten, het formuleren van concrete, meetbare en tijdsgebonden doelen is een voorwaarde om te zien welke resultaten worden bereikt. Het zijn ankerpunten om het gesprek te voeren over waar je heen gaat en wat beter moet. Volksvertegenwoordigers hebben bovendien het recht om de uitgaven en de inkomsten te beoordelen. Budgetten moeten dus goed onderbouwd en te volgen zijn. Dat betekent: wat gaat het kosten? Maar ook: wat ga je ermee doen en bereiken?

Dit budgetrecht is een van de oudste en belangrijkste rechten van het parlement. Het is vastgelegd in de Grondwet. Nederlanders hebben zo via hun volksvertegenwoordigers iets te zeggen over hoe het door hen opgebrachte belastinggeld wordt besteed. Eind 2024 stond het recht volop in de belangstelling. Begrotingen van de ministeries van Onderwijs Cultuur en Wetenschap, Volksgezondheid, Welzijn en Sport en Asiel en Migratie dreigden afgekeurd te worden en werden het middelpunt van het politieke debat. Nederlanders thuis zagen Tweede Kamerleden vraagtekens zetten bij begrotingen.

Van een afstandje lijkt dat misschien een technisch kunstje, maar dat is het niet. Als je 'achter' de Grondwetstekst kijkt, zie je de fundamentele rol die het budgetrecht speelt. De definitie van budgetrecht van de Raad van State gaat dan ook uit van een ruim begrip:¹

'Bij de uitoefening van dit budgetrecht heeft het parlement vooraf een rol als medewetgever en achteraf als controleur van de regering. Dit betekent dat het parlement mede bepaalt voor welke doeleinden de middelen mogen worden aangewend (allocatie en autorisatie). Achteraf controleert het parlement de recht- en doelmatigheid van de uitgaven en houdt het de regering verantwoordelijk voor de gedane uitgaven (controle en verantwoording).'

Het budgetrecht is dus een machtig instrument. Het is het beslisrecht over publiek geld. Een democratisch en elementair recht, mits het parlement het goed kan uitoefenen. Want wat doe je als in de plannen van het kabinet de doelen niet helder zijn? Wat doe je als begrotingen niet realistisch zijn ten opzichte van ontwikkelingen of als risico's onvoldoende in beeld zijn? Het zijn cruciale vragen voor volksvertegenwoordigers om hun rol in de democratische rechtsstaat te vervullen.

Om deze vragen te helpen beantwoorden, gaat de Algemene Rekenkamer ieder jaar na Prinsjesdag door de begroting van het kabinet. We kijken of de voorgelegde begroting een duidelijk beeld geeft van de beoogde doelen, de financiële middelen en de verwachte risico's. Daarnaast doen wij gedurende het jaar tientallen onderzoeken naar de rechtmatigheid, doeltreffendheid en doelmatigheid van publiek geld. Deze informatie delen wij met het parlement. Het zijn feiten over geld en resultaten die kunnen worden gebruikt om verantwoording af te leggen, maar ook om vooruit te kijken en beleid bij te sturen.

Dit bijsturen gaat niet altijd goed, ook daar waar de uitdagingen al jaren bekend zijn. Burgers en bedrijven kunnen zo in de knel komen. Een crisis lijkt dan alleen nog af te wenden door plotseling bij te sturen met een snelle ruk aan het roer, zoals drastische maatregelen of kostbare hersteloperaties. Maar als je vooraf heldere doelen stelt, de effecten op burgers en bedrijven goed in beeld hebt en bijstuurt op basis van resultaten, ben ik ervan overtuigd dat kabinet en parlement beter kunnen anticiperen en rustiger reageren. Met de vele uitdagingen en geopolitieke spanningen wereldwijd, staat het benutten van het budgetrecht daarmee aan de basis van een beter presterende overheid. Van plannen naar prestaties, doen wat je belooft.

Onze verantwoording over 2024

Vanzelfsprekend leggen wij ook verantwoording af over onze resultaten. In dit verslag kijken we terug en vooruit op de verschillende onderzoeken en de lessen die daaruit zijn te leren. Een piek van het werk ligt bij de publicatie van het jaarlijkse verantwoordingsonderzoek op de derde woensdag in mei. Naast de rechtmatigheid van de inkomsten en uitgaven van de ministeries in 2023, die zich positief ontwikkelde, keken we naar de

resultaten van extra investeringen door het kabinet-Rutte IV. Uit ons onderzoek bleken deze resultaten wisselend te zijn: we oordeelden positief over bijvoorbeeld de programma's voor uitkoop van varkenshouderijen, de inkoop van coronavaccins en het optreden in de energiecrisis na het uitbreken van de oorlog in Oekraïne. Maar voor veel beleid was het niet mogelijk om doelstellingen, noch resultaten vast te stellen.

Om burgers en bedrijven beter te informeren over de verantwoordingsresultaten, hebben we in 2024 een toegankelijke webapplicatie gelanceerd (*Ons geld ontcijferd*). Daarnaast hebben wij een briefing over het verantwoordingsonderzoek voor burgers gehouden en samen met de Tweede Kamer een V-100 bijeenkomst met 100 deelnemers uit het midden- en kleinbedrijf (mkb) georganiseerd.

Op 23 september 2024 legden we in onze begrotingsbrieven de focus op de navolgbaarheid van publiek geld, de doelstellingen en de risico's voor de uitvoerbaarheid van het nieuw aangetreden kabinet-Schoof. Mede hierdoor hebben de rapporteurs van verschillende commissies in de Tweede Kamer hun controlerende werk kunnen doen en zijn er in verschillende debatten punten ingebracht en moties en amendementen ingediend en aangenomen.

Daarnaast sprongen meerdere onderzoeken in 2024 in het oog. Deze onderzoeken gaven aanleiding voor behandeling in de Tweede Kamer of bijsturing van beleid van ministers. Op 29 februari 2024 publiceerden we bijvoorbeeld het onderzoek naar de gemaakte kosten door de Nederlandse overheid als gevolg van de MH17-ramp. De Nederlandse staat kan deze gegevens gebruiken in een schadeclaim tegen Rusland. Het onderzoek

naar de kosten van inhuur van docenten op 24 april 2024 heeft binnen het onderwijs veel opvolging gekregen. Het onderzoek naar de veiligheid van het gesloten ICT netwerk NAFIN (Netherlands Armed Forces Integrated Network) van 7 november 2024 kreeg extra aandacht van Defensie en de vaste commissie voor Digitale Zaken met het oog op de actuele geopolitieke en cyber veiligheidssituatie. Digitalisering krijgt sowieso veel aandacht in onze programmering: de basis moet op orde zijn en de kansen en risico's van bijvoorbeeld algoritmes, data en kunstmatige intelligentie (AI) zijn cruciaal voor het presteren van de overheid.

In 2024 lag het controlebestel in Nederland onder de loep. De Algemene Rekenkamer concludeerde dat een scenario waarin de certificerende taak van de Auditdienst Rijk (ADR) wordt overgebracht naar de Algemene Rekenkamer, het meest conform de internationale standaard van onafhankelijke controle op publiek geld is: het snelst, meest doelmatig, toekomstbestendig en onafhankelijk. Dubbele controles worden hiermee weggenomen en verantwoordingsrapportages zijn eerder te publiceren. Op die manier kan het controlebestel beter bijdragen aan de bestuurlijke en politieke leercyclus van begroten en verantwoorden.

In 2025 kijken we uit naar de onderzoeken over onder andere het tekort aan huisartsen, de wet Werk en Inkomen naar Arbeidsvermogen (WIA), de woningbouw en het verantwoordingsonderzoek op de derde woensdag in mei. En we houden de vinger aan de pols bij burgers en bedrijven.

Ik geloof dat belastinggeld optimaal moet worden besteed. Met al deze activiteiten ondersteunen we het parlement om het budgetrecht te benutten.

Zodat beoordeeld kan worden hoe, waaraan en met welk doel belastinggeld wordt geïnd en uitgegeven. In tijden van wereldwijde uitdagingen, die vragen om grote besluiten en oplossingen, moet dit elementaire, parlementaire recht staan en functioneren als een huis. Juist op de momenten dat de druk op kabinet en parlement hoog is, moeten we het koesteren. Voorspelbaarheid van de democratische rechtsstaat is de sleutel voor voorspoed, daadkracht en stabiliteit.

Pieter Duisenberg

President van de Algemene Rekenkamer

Verslag van werkzaamheden

Missie en strategie van de Algemene Rekenkamer

Hoeveel er ook verandert in de wereld om ons heen, ons uitgangspunt blijft hetzelfde: publiek geld vraagt om publieke verantwoording. Juist in alle maatschappelijke dynamiek doen wij nog steeds waar wij al ruim 200 jaar goed in zijn: de controle van de inning en besteding van publiek geld. Ons onderzoek vormt de basis voor het invullen van onze missie: bijdragen aan het verbeteren van het functioneren en presteren van de rijksoverheid en de daarmee verbonden organen.

Voor de periode 2021-2025 hebben we de volgende strategische keuzes gemaakt:

- Burgers en bedrijven als vertrek- en eindpunt voor ons werk. We doen nadrukkelijker onderzoek vanuit het perspectief van burgers en bedrijven. Waar mogelijk geven we aan of de rijksoverheid geld voor burgers en bedrijven zinnig, zorgvuldig en zuinig heeft besteed. Uitvoering van beleid is hierbij een belangrijk deel van de onderzoeksfocus.

- IT en databeheer. Goed functionerende informatietechnologie is belangrijk voor het functioneren van het Rijk en voor de dienstverlening. Daarom krijgt onderzoek naar informatiebeheer een prominente rol in het verantwoordingsonderzoek.
- Doelmatigheid. We nemen de vraag of geld doelmatig is besteed in meer onderzoeken mee. Daarnaast formuleren we concrete jaarlijkse doelstellingen voor publicaties waarin we een oordeel kunnen geven over doelmatigheid van het beleid. En in ons verslag van werkzaamheden leggen we daar verantwoording over af.
- Oordeel. In onze onderzoeken geven we vaker dan in het verleden oordelen over de doelmatigheid en de doeltreffendheid van de besteding van publiek geld en van het gevoerde beleid.

Binnen deze strategische keuzes hebben we voor de komende jaren de volgende prioriteiten gesteld. Onze onderzoeken bevorderen:

- inzicht in publiek geld;
- volgen van resultaten voor burgers en bedrijven;
- bijdragen aan leren en verbeteren van het presteren van de overheid.

Taak Algemene Rekenkamer

De taak van de Algemene Rekenkamer is het onderzoeken van de uitgaven en ontvangsten van het Rijk. Wij voeren onze taak uit door onderzoek te doen naar:

- de rechtmatigheid van deze inkomsten en uitgaven;
- de doelmatigheid en doeltreffendheid van het overheidsbeleid dat met deze inkomsten en uitgaven wordt uitgevoerd.

Onderzoek naar de rechtmatigheid

Ons jaarlijkse rechtmatigheidsonderzoek richt zich op de vraag of de rijksoverheid in het voorgaande jaar het publiek geld volgens de regels heeft ontvangen en uitgegeven.

Wij controleren de financiële informatie in de jaarverslagen van de ministers, die onder meer bestaat uit de uitgaven en ontvangsten waar de ministers verantwoordelijk voor zijn. Wij geven per jaarrekening oordelen over deze financiële informatie. Vervolgens gaan we na of de informatie in de jaarverslagen van de ministers goed aansluit op de informatie in de rijksrekening. Als we deze controle hebben afgerond geven wij een verklaring van goedkeuring af bij de rijksrekening en de rijks-saldibalans. In de rijksrekening zijn alle uitgaven, ontvangsten en financiële verplichtingen van het Rijk opgenomen.

Ons rechtmatigheidsonderzoek maakt deel uit van ons jaarlijkse verantwoordingsonderzoek. De resultaten daarvan publiceren wij elk jaar op Verantwoordingsdag, de derde woensdag in mei. Op Verantwoordingsdag 2024 (15 mei 2024) hebben we in het kader van ons verantwoordingsonderzoek

24 rapporten uitgebracht (34% van onze publicaties in 2024) over de verantwoording van de rijksbegroting 2023. De titels van deze 24 VO-rapporten staan in ons publicatieoverzicht (bijlage 1). In bijlage 2 geven wij een overzicht van alle onderzoeken die wij op de beleidsterreinen van de verschillende ministers hebben gedaan.

Onderzoek naar doelmatigheid en doeltreffendheid

Ons doelmatigheids- en doeltreffendheidsonderzoek richt zich op de vraag of de doelen van het rijksbeleid zijn bereikt en of dit op een zo efficiënt mogelijke manier is gebeurd. Met andere woorden: we beoordelen of het overheidsbeleid de gewenste resultaten heeft opgeleverd en of de rijksoverheid, en de daarmee verbonden organen het publieke geld zinnig en zuinig hebben uitgegeven. We kijken daarbij ook naar de uitvoering: zijn de juiste maatregelen ingezet en pasten de gekozen maatregelen bij het doel van het beleid?

In 2024 hebben wij 9 rapporten (13% van onze publicaties in 2024) met doelmatigheids- en doeltreffendheidsonderzoek gepubliceerd.² Daarnaast hebben we 4 focusrapporten (6% van onze publicaties in 2024) gepubliceerd die zich richtten op doelmatigheid en doeltreffendheid.³ Tenslotte zijn er 17 onderzoeken naar beleidsresultaten opgenomen in de 24 publicaties van het verantwoordingsonderzoek. In bijlage 2 geven wij een overzicht van alle onderzoeken die wij op de beleidsterreinen van de verschillende ministers hebben gedaan.

Onderzoeken op verzoek

Wij bepalen als Algemene Rekenkamer zelf wat wij onderzoeken en hoe we dat doen. Wel kunnen het parlement en de regering bij ons een verzoek

indienen voor een onderzoek, bijvoorbeeld als ze behoefte hebben aan een onafhankelijk, deskundig oordeel over een bepaald onderwerp. Wij maken vervolgens een eigen afweging over het honoreren van zo'n verzoek. In 2024 hebben wij de resultaten van 4 onderzoeken op verzoek in onze publicaties opgenomen:

- Inzicht in kosten overheid MH-17 (rapport, publicatiedatum 29 februari 2024, verzoek van kabinet);
- Inzicht in kosten overheid MH-17 (actualisatie, brief aan Tweede Kamer, publicatiedatum 26 november 2024);
- Energiemaatregelen (paragraaf 4.1, Resultaten Verantwoordingsonderzoek 2023 Ministerie van Economische Zaken en Klimaat XIII, VO-rapport, verzoek van Tweede Kamer);
- Productiviteit in perspectief (rapport, verzoek van Tweede Kamer).

Bijzondere projecten

Bijzondere projecten zijn onderzoeken bij de Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (AIVD) en de Militaire Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (MIVD), en de controle van de geheime uitgaven. In 2024 hebben wij voor de tweede keer de producten van onze bijzondere projecten in het jaarlijkse publicatieoverzicht opgenomen.

Speciale onderzoeksbevoegdheden

De Algemene Rekenkamer heeft bijzondere wettelijke bevoegdheden om verantwoordingsonderzoek en doelmatigheids-/doeltreffendheidsonderzoek te doen. Zo hebben wij bij alle dienstonderdelen van het Rijk toegang tot goederen, administraties, documenten en andere informatiedragers. Dat is vastgelegd in de Comptabiliteitswet 2016.

Soms verandert de publieke taakuitvoering van instellingen op afstand van het Rijk. Dat kan gevolgen hebben voor de controletoekening of de controlebevoegdheden van de Algemene Rekenkamer. Om te voorkomen dat hierover onduidelijkheid ontstaat, bepaalt de Comptabiliteitswet 2016 dat ministers overleg moeten voeren met de Algemene Rekenkamer, voordat ze dergelijke veranderingen doorvoeren. Ook over voorgenomen wijzigingen van de Comptabiliteitswet, en daarop gebaseerde lagere regelgeving, moet vooraf overleg zijn met de Algemene Rekenkamer. In 2024 is over 9 voorstellen formeel overleg gevoerd. In bijlage 3 vindt u een overzicht van deze 9 voorstellen.

Dialog met de omgeving

We vinden het belangrijk om te weten wat effecten van het overheidsbeleid voor personen, bedrijven en andere (overheids) organisaties zijn. Waar lopen zij tegen aan? Welke ideeën hebben zij, welke vraagstukken houden hen bezig en wat verwachten ze van de Algemene Rekenkamer? Als we hier goed zicht op hebben, kunnen we met ons werk meer toegevoegde waarde leveren voor onze doelgroepen. Onze blik naar buiten is niet alleen nuttig om signalen te ontvangen en inzicht te krijgen in de behoeftes van onze doelgroepen. Het doel is ook om de impact van onze onderzoeken te vergroten. Hierna bespreken we de manieren waarop we met doelgroepen contact onderhouden.

Parlement en regering

Wij geven het parlement het hele jaar door informatie die is gebaseerd op gedegen onderzoek naar de rechtmatigheid, de bedrijfsvoering, en het financieel beheer van ministeries, dienstonderdelen en uitvoeringsinstellingen. Ook doen we waar nodig aanbevelingen voor verbetering.

In afzonderlijke briefings geven we desgewenst een toelichting bij de uitkomsten van onze onderzoeken aan de betrokken commissies in de Tweede en Eerste Kamer en aan de betrokken bewindspersonen. In 2024 hebben wij 30 briefings aan het parlement gegeven en 6 gesprekken gevoerd met commissies en Kamerleden (zie bijlage 4). Daarnaast hebben we in 2024 16 brieven over de begroting (2025) en 6 brieven over speciale projecten aan de Tweede Kamer gestuurd.

Hoge Colleges van Staat en kennisinstututen

Wij voeren regelmatig overleg met organisaties die net als de Algemene Rekenkamer behoren tot de Hoge Colleges van Staat, zoals de Raad van State, de Nationale ombudsman en de Eerste en Tweede Kamer. Daarnaast onderhouden we contact met kennisinstututen, onafhankelijke adviesorganen, planbureaus van de rijksoverheid en universiteiten. Daarbij bekijken we of er mogelijkheden zijn om gezamenlijk op te trekken rond bepaalde thema's.

Burgers en bedrijven

We vinden het belangrijk dat burgers en bedrijven weten wat de Algemene Rekenkamer doet en waarvoor ze bij ons terecht kunnen. Ons werk staat immers in dienst van de samenleving. Daarom maken we onze onderzoeksbevindingen publiek toegankelijk via onze website. Ook geven we uitleg bij onze rapporten in korte video's die we verspreiden via onze website en sociale media. We attenderen geïnteresseerden via sociale media op nieuw onderzoek of nieuwe vacatures. Op onze website hebben wij onder ander met het mailadres tips@rekenkamer.nl de mogelijkheid gecreëerd om burgers

en bedrijven de gelegenheid te geven signalen af te geven en suggesties te doen voor onderzoek. In 2024 hebben wij gereageerd op 310 e-mails en brieven van burgers en belangenorganisaties.

We onderhouden contacten met de media en we brengen pers- en nieuwsberichten uit om de uitkomsten van ons onderzoek te delen met het publiek, en om onze rol en positie toe te lichten. In 2024 brachten wij 44 nieuwsberichten uit.

Verder publiceren wij vaker dan vroeger opinieartikelen. In veel gevallen is het onderwerp van zo'n opinieartikel gebaseerd op 1 of meer onderzoeken van de Algemene Rekenkamer. Soms verschijnen zulke artikelen op de publicatiedag van het betreffende rapport, soms later. Voor al deze extern gepubliceerde teksten geldt dat we ze ook op onze eigen website plaatsen. Wij vinden het ook belangrijk om te weten wat er in de samenleving speelt. Daarvoor hebben wij in 2024 onder meer werkbezoeken afgelegd. In bijlage 5 vindt u een overzicht van onze externe activiteiten in 2024 (55).

Publicaties in 2024

Onze onderzoekswerkzaamheden in 2024 leidden tot 70 publicaties. Dat zijn er 11 meer in 2023 (59). Uit tabel 1 blijkt dat we in 2024 meer rapporten en brieven hebben gepubliceerd.⁴ De toename in het aantal brieven komt doordat we in 2024 meer begrotingsbrieven hebben aangeboden aan de Tweede Kamer.

Tabel 1 Aantal publicaties 2020 tot en met 2024

Jaar	2020	2021	2022	2023	2024
VO-rapport	21	22	24	24	24
Rapport	18	13	13	10	16
Brieven	21	19	15	20	24
Ander product	7	14	7	5	6
Totaal	67	68	59	59	70

In 2023 hebben wij voor de eerste keer de producten van onze bijzondere projecten in het jaarlijkse publicatieoverzicht opgenomen. Bijzondere projecten zijn onderzoeken bij de Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (AIVD) en de Militaire Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (MIVD), en de controle van de geheime uitgaven. In 2023 publiceerden we hierover 8 vertrouwelijke brieven en 1 vertrouwelijk rapport. De bijzondere projecten in 2024 resulteerden in 6 vertrouwelijke brieven en 1 vertrouwelijk rapport. Door ook deze producten in de publicaties op te nemen willen we transparanter zijn over de inzet van onze onderzoekscapaciteit en de resultaten daarvan.

De titels van alle 70 publicaties uit 2024 zijn opgenomen in bijlage 1. 40 van deze 70 publicaties zijn onderzoeksrapporten. Helemaal voorin dit verslag van werkzaamheden staat een overzicht waarin 39 titels van onderzoeksrapporten zijn opgenomen. Een onderzoek in 2024 betreft een vertrouwelijk rapport aan de minister van BZK, waarvan wij de titel niet openbaar maken.

In de 24 rapporten van het verantwoordingsonderzoek zijn ook 17 onderzoeken naar beleidsresultaten opgenomen. In bijlage 2 geven wij een overzicht van alle onderzoeken die wij op de beleidsterreinen van de verschillende ministers hebben gedaan.

Doelmatigheidsonderzoeken met oordelen over het beleid

In deze strategische periode (2021-2025) stellen we jaarlijks doelen voor het aantal publicaties waarin we een oordeel kunnen vellen over de doelmatigheid van het gevoerde beleid. In ons jaarlijkse verslag leggen we daarover verantwoording af.

Voor 2024 was het ons doel om 5 doelmatigheidsonderzoeken met oordelen over het beleid in afzonderlijke rapporten te publiceren. Deze doelstelling hebben wij niet bereikt. Wij hebben in 2024 drie doelmatigheidsonderzoeken met oordelen over de doelmatigheid van het beleid in afzonderlijke rapporten gepubliceerd, te weten:

- Resultaten tellen; De Nederlandse bijdrage aan toegang tot schoon drinkwater en sanitatie in ontwikkelingslanden (rapport);
- Opslag van CO₂ onder de Noordzee Over winsten onder water (rapport);
- Energiebesparingsplicht 2008-2023; Hoge ambities, onbekend resultaat (rapport).

De publicatie van 1 rapport is doorgeschoven van 2024 naar 2025:

Derde hoofdtaak defensie. Van 1 onderzoek is geen afzonderlijk rapport gepubliceerd. De resultaten van dit onderzoek zijn opgenomen in het

verantwoordingsonderzoek. Dit betrof: Warmtepompen (Resultaten verantwoordingsonderzoek 2023 Ministerie van Economische Zaken en Klimaat XIII; rapport)⁵

Verantwoordingsdag 2024 (15 mei 2024)

De minister van Financiën biedt op verantwoordingsdag (derde woensdag mei) de Tweede Kamer de verantwoording over het afgelopen jaar aan.

De verantwoording bestaat uit:

- de jaarverslagen van de ministeries;
- het Financieel Jaarverslag van het Rijk.

Op Verantwoordingsdag 2024 zijn de verantwoordingsstukken over 2023 openbaar geworden. De president van de Algemene Rekenkamer heeft de resultaten van ons verantwoordingsonderzoek 2023 (24 rapporten, 34% van onze publicaties in 2024) aangeboden aan de voorzitter van de Tweede Kamer.

In ons jaarlijkse verantwoordingsonderzoek:

- controleren wij de rijksrekening, het overzicht van de uitgaven en ontvangsten van het Rijk. Wij geven een oordeel over de rijksrekening in de vorm van een verklaring van goedkeuring bij de rijksrekening en de rijksaldibalanzen;⁶
- beoordelen wij de jaarverslagen die de ministers op Verantwoordingsdag aanbieden aan de Staten-Generaal;
- onderzoeken wij de bedrijfsvoering en de beleidsresultaten van de ministeries gedurende het begrotingsjaar.⁷

De rechtmatigheid van uitgaven, verplichtingen en ontvangsten is in 2023 ten opzichte van 2022 verbeterd. Ook de verbetering van de bedrijfsvoering op departementen zet zich door. In 2022 constateerden wij nog 44 onvolkomenheden in de bedrijfsvoering en dat waren er 36 in 2023.

Hoewel er veel goed gaat bij uitvoeringsorganisaties, weten we al jarenlang dat er ook uitvoeringsorganisaties vastlopen op de uitvoering van hun taken. We zien dat burgers hierdoor in de knel kunnen komen. Het toeslagenstelsel en de hersteloperatie die voortvloeide uit het toeslagenschandaal illustreren dit op pijnlijke wijze. Hoe ingewikkelder het beleid en de regels, hoe gevoeliger voor fouten in de uitvoering, zo zien wij in ons werk.

In 2023 hebben wij 17 grotere onderzoeken naar beleidsresultaten gedaan. De titels van deze onderzoeken zijn opgenomen in bijlage 2. Bij 13 van deze onderzoeken hebben wij een oordeel gegeven. De meeste oordelen waren matig op een schaal van zeer zorgelijk tot goed.⁸ Bij 10 van de 13 onderzoeken naar beleidsresultaten was er sprake van extra geld. Wij hebben gekeken wat de ministers zelf rapporteren over de resultaten van extra geld. Ondanks enkele goede voorbeelden, wordt er in een flink aantal gevallen niet over de resultaten van extra geld gerapporteerd. Dit heeft veelal te maken met de looptijd van de maatregelen. Maar ook zien we vaak dat er simpelweg geen concrete doelen zijn gesteld. Een andere reden is dat het extra geld niet meer te traceren is, omdat het niet is geoormerkt en omdat het is verdeeld over bestaande begrotingsartikelen. Het resultaat van extra geld is dan niet meer afzonderlijk te meten. Als dat het geval is, vinden wij het belangrijk dat de minister over de totale maatregel of het begrotingsartikel de resultaten meldt. In meerdere gevallen zien we dat ook dit niet gebeurt.

Prinsjesdag 2024 (17 september 2024)

Op Prinsjesdag (derde dinsdag september) spreekt de koning de Troonrede uit. Daarin geeft de regering aan wat de belangrijkste plannen zijn voor het komende jaar. Ook biedt de minister van Financiën de Tweede Kamer de Miljoenennota en de rijksbegroting aan. Prinsjesdag is het begin van het parlementaire jaar. Op Prinsjesdag 2024 zijn de begrotingen voor 2025 openbaar geworden

Sinds 2013 stelt de Algemene Rekenkamer jaarlijks brieven op met aandachtspunten bij de ontwerpbegrotingen van ministers. Tot en met 2023 werd met dit product in het najaar, kortweg ‘begrotingsbrieven’ genoemd, in toenemende mate het accent gelegd op eerder gepubliceerde aanbevelingen van de Algemene Rekenkamer die voor het komende rijksbeleid relevant werden geacht. Voor Tweede Kamerleden was die inhoud steeds minder bruikbaar als handvat voor Kamerdebatten met ministers over de begrotingen. Voor het college is dat reden geweest de focus voor dit product bij te stellen. Daarbij is ingespeeld op zowel actuele ontwikkelingen met de rijksbegroting als de behoefte die bij Kamerleden leeft.

In de begrotingsbrieven uit het najaar 2024 is daarom een zwaarder accent komen te liggen op het geld: Hoe zijn de budgetten voor 3 nieuwe ministers navolgbaar overgeheveld? Waar zitten opvallende mutaties in beoogde bestedingen en inkomsten? Verder staat de vraag centraal waar de Algemene Rekenkamer risico's voorziet. Ook bieden de begrotingsbrieven informatie over welk deel van het rijksbeleid door ministers geëvalueerd wordt – of juist niet. Dus waar kunnen de Kamerleden op letten of gericht naar vragen?

Nieuw was dat we op 24 september 2024 ook een overkoepelende begrotingsbrief naar de Tweede Kamer hebben gestuurd. Wij hebben afgelopen jaar 16 begrotingsbrieven opgesteld (23% van onze publicaties in 2024). De brieven zijn in samenspraak met de commissie voor de Rijksuitgaven in de Tweede Kamer begeleid met een mondelinge toelichting voor alle rapporteurs van Kamercommissies over de begroting. Een eerste analyse van de begrotingsdebatten leert dat Kamerleden de informatie uit onze begrotingsbrieven meer dan afgelopen jaren zichtbaar hebben benut. Ook voor diverse journalisten bevatte deze begrotingsbrieven waardevolle informatie; het heeft tot berichtgeving geleid.

In de loop van 2025 overleggen we nader met de Tweede Kamer om het gebruik van deze informatiestroom verder te optimaliseren. Ook willen we zo de consistentie versterken tussen de begrotingsbrieven en onze boodschappen uit het verantwoordingsonderzoek.

Interview met Ihsane Akka

**‘Je wilt als onderzoeker
iets veranderen.
Soms is dat heel klein’**

Onderzoeker Ihsane Akka beleefde in september 2024 de bekroning van twee jaar werk: de publicatie van het rapport *Integriteit als basis*. Dit rapport gaat over het integriteitsbeleid bij het Rijk. Na afronding van het onderzoek sprak ze met rekenkamers en ambtenaren in het buitenland over integriteit en het onderzoek daarnaar.

Dit was je eerste onderzoek bij de Rekenkamer. Hoe kozen jullie een thema als integriteit?

“Ik werk sinds 2022 bij de Rekenkamer. Hiervoor werkte ik bij de gemeente Amsterdam als beleids-onderzoeker. Ik ben vanaf het begin betrokken geweest bij het onderzoek naar integriteit. Ik merkte dat het helpt als je vanaf het begin mee kunt doen. Toen ik net in dienst kwam, deden we op basis van onze risicoanalyse een verkenning om te bekijken wat een interessant onderwerp zou kunnen zijn om te onderzoeken. Het thema integriteit stond bij ons op de radar, maar niet als enige onderwerp. In die fase spreken we met verschillende experts, ook binnen het Rijk. We merkten wel dat we bij integriteit steeds verder kwamen. Bovendien speelden er toen meerdere incidenten op de ministeries. Toen vroegen we ons af hoe het integriteitssysteem op ministeries is geregeld. Is dat genoeg op orde om met incidenten om te kunnen gaan wanneer er iets gebeurt?”

Wat vond je zelf de meest opvallende bevinding?

“Ik denk dat veel mensen het beeld hebben dat alle ministeries ongeveer hetzelfde zijn. Dat er dezelfde mensen rondlopen en dezelfde dingen gebeuren. Maar we verdeelden de ministeries en

ik onderzocht er vijf. Daarbij zag ik dat ze op dit gebied juist verschillend zijn. In cultuur, maar ook in organisatie. Je ziet departementen waar vaker incidenten zijn geweest. Daar hebben ze dan wel stappen in gezet om die in de toekomst te voorkomen. Op andere ministeries blijven ze achter. Het maakt dus uit op welk ministerie je werkt, voor hoe er met een incident wordt omgegaan. Terwijl je eigenlijk wilt dat het overal goed is geregeld.”

Lukt het om daar via dit onderzoek stappen in te zetten?

Je wilt als onderzoeker iets verbeteren. Soms is dat heel klein. Misschien wordt er alleen maar een proces verbeterd, of iemand krijgt meer uren om met integriteit bezig te zijn. Maar dat is uiteindelijk waar je het voor doet: dat je aanbevelingen daar landen waar het werk wordt gedaan en waar mensen er wat mee kunnen. We zagen bijvoorbeeld dat departementen aan de slag gaan met het actualiseren of opstellen van een meldregeling. Dat is echt mooi om te zien, wanneer ministeries met heel concrete dingen aan de slag gaan.”

Het rapport heeft ook buiten de landsgrenzen impact.

“Ik heb een sessie verzorgd voor de rekenkamers van Marokko en Libië over ons onderzoek.

Datzelfde heb ik gedaan voor ambtenaren uit Armenië, Moldavië, Oekraïne en Georgië. In Nederland is er steeds meer aandacht voor omgangsvormen en bejegening. We begonnen in het onderzoek te zien dat sommige ministeries weliswaar nog stappen te zetten hebben, maar dat er al wel een basis ligt. Er zijn richtlijnen, er is een ambtenarenwet. En er is bijvoorbeeld geregeld dat er een afkoelperiode is bij een gevoelige overstap naar een andere baan. Dat is niet overal zo. In veel andere landen ligt de nadruk minder op de omgangsvormen en meer op bijvoorbeeld corruptiebestrijding, omdat die basis nog niet formeel is vastgelegd.

Als die insteek zo verschillend is, kun je dan wel van elkaar leren?

Ja hoor, je kunt wel vertellen hoe je dingen hebt aangepakt. Er liggen dezelfde beginselen aan ten grondslag, waar andere landen ook hun voordeel mee kunnen doen. Ons normenkader, dat we gebruikt hebben om integriteitsbeleid te onderzoeken, is daarom ook vertaald in het Engels. Als auditor wil je zo'n ingewikkeld begrip namelijk meetbaar kunnen maken. Ik ben blij dat ik daar tips over kon geven.”

Interview met Mark Hendrix en Chayenne Zuiderhoek

‘Je wilt niet je menselijkheid verliezen’

Het neerhalen van vlucht MH17 in 2014 kostte in de eerste plaats de levens van 298 onschuldige burgers, onder wie 196 Nederlanders. Velen verloren hun geliefden, familie of vrienden bij de ramp en het verlies is nog altijd niet te bevatten. Maar er waren ook kosten die wél in geld zijn uit te drukken. 199 miljoen euro om precies te zijn, en de teller loopt nog. Dat blijkt uit een bijzonder onderzoek van de Algemene Rekenkamer. Projectleider Mark Hendrix en onderzoeker Chayenne Zuiderhoek doken in het kostenplaatje van het drama. Het kabinet wil hun werk gebruiken om een schadeclaim in te dienen in het proces tegen Rusland.

Wat waren de grootste uitdagingen in jullie onderzoek?

Zuiderhoek: 'We hadden met heel veel verschillende overheidsorganisaties te maken. Ook met gemeenten bijvoorbeeld, en daar hebben we geen bevoegdheden. Zij wilden gelukkig allemaal vrijwillig meewerken. De informatie ter onderbouwing van de kosten was ook niet altijd meteen compleet en dat maakte het best ingewikkeld. Soms gaven organisaties erg veel informatie. De Nationale Politie bijvoorbeeld had heel veel werk verricht in het strafrechtelijk onderzoek. Dat is natuurlijk goed, maar als je er als onderzoeker doorheen moet is het wel een uitdaging.'

Het is een zwaar onderwerp, dat voor veel mensen erg persoonlijk is. Hoe houd je het menselijk?

Zuiderhoek: 'Dit onderzoek gaat uiteindelijk over de bonnetjes, maar je wilt niet je menselijkheid verliezen. We hebben een bezoek gebracht aan het nationaal monument en contact gehad met de Stichting Vliegcrash MH17. We hebben daarnaast geprobeerd zelf in kaart te brengen waar

alle slachtoffers vandaan kwamen. We deden dat op basis van publieke bronnen en ik las dus de verhalen. Dat vond ik persoonlijk het zwaarst, want je voelt dan echt de emotie van alle nabestaanden. Maar ik denk dat dat goed is: dat soort werk houdt het erg menselijk, waardoor we ons niet verliezen in de cijfers.'

Hendrix: 'Het bezoek aan het nationaal monument vond ik zelf erg indrukwekkend. Je ziet daar de bomen met alle namen en foto's, ook van heel jonge kinderen. We zijn naar vliegbasis Gilze-Rijen gegaan, waar het vliegtuig gereconstrueerd is. Als je de impact van die raket ziet, is dat ingrijpend. Dan komt het dichtbij. Maar voor mij zijn de cijfers ook al veelzeggend. Als je ziet wat er allemaal gedaan is... Niet alleen het werk om de slachtoffers hierheen te brengen en om het vliegtuig te reconstrueren, maar ook bijvoorbeeld de kosten voor het schoonmaken van de knuffels bij de kazerne in Hilversum. Ik ben blij dat ik met dit onderzoek kan bijdragen aan iets dat ik belangrijk vind: dat Rusland aansprakelijk wordt gesteld en wordt veroordeeld. Daaraan een essentiële bijdrage kunnen leveren, geeft me voldoening.'

De teller staat na 2023 dus op 199 miljoen. Houden jullie de olopende kosten nog steeds bij?

Hendrix: 'Ja, we hebben beloofd aan het kabinet dat we het bedrag zullen blijven updaten totdat de daadwerkelijke schadeclaim wordt ingediend. Ik weet nog niet wanneer dat zal zijn. Maar voor ons is het een belangrijk onderzoek, we doen het voor de mensen die verder moeten met hun verlies. Dus ik vind het niet erg om ermee bezig te blijven.'

Aandacht voor kwaliteit

De kwaliteit van ons onderzoek is cruciaal voor onze reputatie; daarom besteden wij daaraan veel aandacht. Wij proberen de kwaliteit van ons onderzoekswerk op verschillende manieren te garanderen, nog verder te verbeteren en te leren van de zaken die beter kunnen.

Professionaliteit en deskundigheid van onze medewerkers

Onze medewerkers zijn de belangrijkste pijler onder de kwaliteit van ons werk. We investeren daarom in hun professionaliteit en deskundigheid. We doen dit onder meer door gekwalificeerd en divers personeel te werven, door onze medewerkers met inzet van opleidingen en trainingen verder te professionaliseren en door periodiek met onze medewerkers te spreken over hun functioneren. Daarnaast leggen onze medewerkers bij indiensttreding de ambtseed af. Ook moeten onze medewerkers zich houden aan de *Gedragscode Integriteit Rijk*.

Kwaliteit van onderzoeksproces en producten

We besteden veel tijd en zorg aan de selectie van onderzoeksonderwerpen, het onderzoeksproces en de producten die daaruit voortkomen. Met verschillende instrumenten zorgen wij ervoor dat onze onderzoeksproducten voldoen aan de kwaliteitscriteria die wij daarvoor hebben vastgesteld en dat we in ons werk zoveel mogelijk voldoen aan de internationale principes en standaarden voor rekenkamers.

Leren van interne en externe kwaliteitsevaluaties

We evalueren regelmatig de kwaliteit van ons werk, zowel intern als met hulp van externen. We doen dit omdat we het belangrijk vinden om te blijven leren en om verbeterpunten voor toekomstige projecten en publicaties in beeld te blijven krijgen.

Interne evaluaties

We ronden onderzoeksprojecten standaard af met een interne evaluatie en nagesprekken met de belangrijkste onderzochte organisaties. Twee keer per jaar analyseren en bespreken we de verbeterpunten die hieruit naar voren komen. Ook volgen en evalueren we de opzet en werking van onderdelen van ons kwaliteitsmanagementsysteem voor het onderzoek. Ook in 2024 hebben we daar lessen uit getrokken, voor onder meer de opzet en de uitvoering van onze onderzoeken.

Externe evaluaties

We nodigen daarnaast regelmatig, op eigen initiatief, externe deskundigen en andere nationale rekenkamers uit voor een kritische blik op ons werk. In dat kader zullen wij in 2025 weer een selectie van onze publicaties laten beoordelen door externe deskundigen uit de wetenschap. Zij kijken zowel naar de strategische kwaliteit van ons werk (doen we de goede dingen?) als naar de technische kwaliteit (doen we de dingen goed?).

In 2024 hebben wij verder gewerkt aan de opvolging van de 13 aanbevelingen uit de 'peer review' door andere nationale rekenkamers van 2021. In bijlage 6 geven we per aanbeveling aan wat de stand van zaken is. Een peer review

door respectabele Supreme Audit Institutes (nationale rekenkamers) is de enige, en de hoogste onafhankelijke evaluatie die een Supreme Audit Institute als de Algemene Rekenkamer kan ondergaan. Nationale rekenkamers hebben een onafhankelijke positie en worden niet door de regering of het parlement onderzocht op hun presteren. Daarom organiseren nationale rekenkamers onderling peer reviews.

Interview met Anna Tanzer-Kulig

‘Wat wij straks in ons rapport zetten, dat telt. Het doet ertoe’

Het kloppend hart van het werk van de Algemene Rekenkamer is het jaarlijkse verantwoordingsonderzoek. Op Verantwoordingsdag, de derde woensdag van mei, presenteert de president van de Rekenkamer een koffer vol onderzoek aan de Tweede Kamer. Daarachter gaat een heel jaar werk schuil van toegewijde accountants en onderzoekers. Anna Tanzer-Kulig is een van hen.

Je werkt al 8 jaar als registeraccountant bij de Rekenkamer. Wat vind je het leukst aan je werk?

Ministeries en andere rijksdiensten verschillen onderling behoorlijk van elkaar: het is heel leuk dat je zo in verschillende 'keukens' kunt kijken. Tegenwoordig ben ik betrokken bij de controle van het ministerie van Defensie, maar de Rekenkamer controleert de hele rijksoverheid. Zo deed ik eerder onder meer onderzoek bij de Tweede Kamer en de Koning. Het was heel bijzonder om daar de controle uit te voeren, en bijvoorbeeld voor je werk op Paleis Noordeinde te komen.

Hoe reageren ambtenaren op het ministerie als je namens de Rekenkamer onderzoek komt doen?

Meestal gaat het hartstikke goed. Voor hen hoort het er gewoon bij. Ik heb een paar jaar geleden wel meegemaakt dat gesprekspartners bij een ministerie aanvankelijk zenuwachtig waren. Ik begrijp dat ook wel: we komen onderzoek doen, en wat wij straks in ons rapport zetten, dat telt. Het doet ertoe. Ze willen natuurlijk niet slecht uit de bus komen. Dan hoorden we na een gesprek 'We zagen er enorm tegenop, maar jullie zijn eigenlijk best aardig!'.

Als accountant bij de Rekenkamer is Verantwoordingsdag de belangrijkste dag in het jaar, toch?

Klopt. Op Verantwoordingsdag gaan we 's ochtends naar de Tweede Kamer om naar de aanbieding van het transparante koffertje te kijken. We volgen daarna welke vragen er worden gesteld tijdens de persconferentie en wat erover in de media verschijnt. Het is dan heel leuk als je dan je bevinding ziet terugkomen. Het maakt me trots als mijn onderzoek interessant is voor een breed publiek. We sluiten de dag af met een borrel en een diner.

Hoe ziet het ritme er in de rest van het jaar uit?

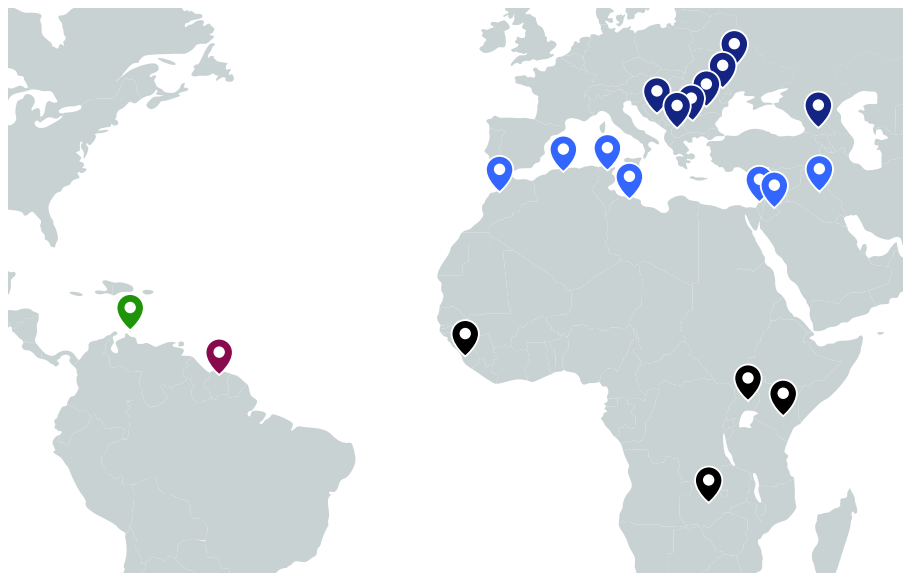
Na Verantwoordingsdag gaat de blik al heel snel naar volgend jaar. We starten met het analyseren van de begroting, want dat is het uitgangspunt van de controle. Om inzicht in de organisatie te krijgen spreken we met de ministeries. We hebben het dan ook over de meest recente ontwikkelingen en over de bevindingen uit eerdere jaren. Op basis daarvan voeren we een risicoanalyse uit, om te bepalen waar we op focussen. Op basis van die analyse komt er een controleplan. Dat is gereed in de zomer. Zodra

dat is goedgekeurd, voeren we de controle uit in het najaar en in de eerste maanden van het volgende jaar. Voor onze controle maken we gebruik van de werkzaamheden van de Auditdienst Rijk (ADR). Met de ADR hebben we veel contact en wij voeren een review uit op hun controlewerkzaamheden. Daarnaast leggen wij werkbezoeken af. Dit jaar heb ik bijvoorbeeld gezien hoe munitie wordt geïnventariseerd op een vliegbasis.

We doen alles met een hecht team. Het overkoepelende team is groter, maar als financial auditors voor Defensie zijn we met vijf collega's. Met de bevindingen maken we het onderzoeksrapport. Als het rapport af is, is het weer tijd voor de volgende Verantwoordingsdag!

Samenwerken met andere rekenkamers

In 2024 werd met 20 buitenlandse rekenkamers gewerkt aan versterking van hun instituut

- Sharaka-II-programma
- Anti-witwassenprogramma
- Makandra-programma

- Kiesgroepprogramma
- Samenwerking Aruba

Internationale kennisuitwisseling

In de koepelorganisaties van rekenkamers (INTOSAI en EUROSAI) zijn wij lid van werkgroepen en werken we informeel en flexibel samen met nationale rekenkamers.

Voorbeelden van activiteiten die we in 2024 ondernamen zijn:

- In april 2024 heeft een delegatie van de Algemene Rekenkamer deelgenomen aan het 26e VN/INTOSAI symposium in Wenen. Dit symposium richtte zich op de rol bij, bijdrage aan en ervaring van rekenkamers wereldwijd met de implementatie van SDG 13 (klimaatactie). In totaal namen delegaties van 82 rekenkamers deel aan dit symposium.
- Van 30 september tot en met 2 oktober organiseerden wij een bijeenkomst in Den Haag voor 5 andere rekenkamers waarmee wij een samenwerking op het terrein van data-analyse hebben.
- Op 16 en 17 oktober 2024 vond op Cyprus de vergadering van het Contact Comité vergadering plaats. Tijdens die jaarlijkse bijeenkomst gingen de hoofden van de rekenkamers in de EU (nationale rekenkamers en de Europese Rekenkamer) met elkaar in gesprek over actuele thema's.

Op 28 november organiseerde de Algemene Rekenkamer voor de vijfde keer een seminar voor EU-rekenkamers over financiële en niet-financiële verslaggeving en assurance. Hieraan namen experts van 11 nationale rekenkamers en de Europese Rekenkamer deel.

Institutionele ontwikkelingsamenwerking

Wij werken samen met nationale rekenkamers in het buitenland aan hun institutionele ontwikkeling. Deze meerjarige programma's zijn opgezet op verzoek van deze rekenkamers en worden kostendekkend extern gefinancierd. In 2024 ging het om 5 programma's:

Sharaka Programma in Noord-Afrika en Midden-Oosten

In dit programma werken we samen met de volgende landen: Jordanië, Palestijnse gebieden, Tunesië, Algerije, Marokko, Libië en Irak. We hebben in 2024 onderzoek naar de thema's water (SDG 6) en klimaat (SDG 13) ondersteund.

Kiesgroep Programma in Oost-Europa en de Westelijke Balkan

In het *Kiesgroep Programma* werken wij samen met de rekenkamers van landen die deel uitmaken van de Nederlandse kiesgroepen bij het Internationaal Monetair Fonds (IMF), de Wereldbank en de Europese Bank voor Wederopbouw en Ontwikkeling (EBRD).

In 2024 werkten we aan een regionaal programma gericht op het verhogen van auditimpact door stakeholderbetrokkenheid. In de bilaterale samenwerking met zowel Roemenië als Moldavië hebben we ons in 2024 gericht op het uitvoeren van een integriteitszelfevaluatie.

Makandra Programma in Suriname

De samenwerking met de Rekenkamer van Suriname loopt tot halverwege 2025 en heeft tot doel het doelmatigheids- en doeltreffendheidsonderzoek bij de Rekenkamer van Suriname te versterken. Dit heeft in 2024 geleid tot twee onderzoeksrapporten: één over openbaar vervoer en één over exportbevordering van landbouwproducten

Samenwerking met de Rekenkamer van Aruba

De samenwerking met de Rekenkamer van Aruba, heeft als doel de toegevoegde waarde van de Rekenkamer van Aruba te vergroten. Bijvoorbeeld als het gaat om de rol en de positie van de Rekenkamer van Aruba in het

staatsbestel, en in het openbaar financieel managementsysteem. De laatste activiteiten betreffen voornamelijk assistentie bij onderzoek naar begrotingsfondsen, de afwikkeling van achterstallige jaarrekeningen en het financieel beheer.

Anti-money laundering programma met de rekenkamers van Kenia, Sierra Leone, Uganda en Zambia

In 2024 zijn we in samenwerking de koepelorganisatie van Engels- en Portugeestalige Afrikaanse rekenkamers (AFROSAI-E) gestart. Dat hebben we gedaan met een programma gericht op het verbeteren van de kwaliteit van audits op het gebied van illegale financiële geldstromen. We begeleiden de rekenkamers van Kenia, Sierra Leone, Oeganda en Zambia bij de opzet, uitvoering en rapportage van de audits via regionale workshops.

Nederlandse Vereniging van Rekenkamers (VvR)

De Algemene Rekenkamer is lid van de Vereniging van Rekenkamers (VvR). De VvR biedt een platform voor de Nederlandse rekenkamers en zorgt voor kennisuitwisseling tussen de rekenkamers van gemeenten, provincies, waterschappen en het Rijk (Algemene Rekenkamer).

In 2024 hebben de VvR en de Algemene Rekenkamer gezamenlijk onderzoeken naar de energiebesparingsplicht uitgevoerd. De resultaten van deze onderzoeken zijn gelijktijdig gepubliceerd. Over deze samenwerking vindt u hierna een interview.

Interview met Linze Schaap en Jaap Ligthart

‘We konden onafhankelijk blijven en toch samenwerken’

Als het gaat om de energiebesparingsplicht voor bedrijven, zijn beleid en uitvoering versnipperd over Rijk, provincies en gemeenten. Om de resultaten daarvan in beeld te brengen, moet je onderzoek doen op meerdere bestuursniveaus. Daarom sloeg de Algemene Rekenkamer de handen ineen met koepelvereniging Vereniging van Rekenkamers (VvR), waarin ook veel lokale, provinciale en waterschapsrekenkamers vertegenwoordigd zijn. Linze Schaap (VvR) en Jaap Ligthart (Algemene Rekenkamer) gaven de unieke samenwerking vorm.

Waarom besloten de VvR en de Algemene Rekenkamer precies samen te werken?

Schaap: “Ten eerste is het een uitermate belangrijk onderwerp, want we maken ons zorgen over klimaatverandering. Bovendien is dit typisch een onderwerp waar op elk bestuursniveau (behalve de waterschappen) keuzes moeten worden gemaakt. En samenwerking heeft juist dan meerwaarde, omdat je op al die niveaus kunt kijken wat er gebeurt en wat er wel of niet lukt.”

De twee onderzoeken waren zelfstandig, maar lagen in elkaars verlengde en er is op onderdelen informatie gedeeld. Is het niet lastig om tijdens het onderzoek al met een andere partij te praten over je bevindingen?

Ligthart: “Als Algemene Rekenkamer zijn we heel voorzichtig met het delen van informatie. Dat maakt samenwerking soms lastig. Kun je bijvoorbeeld je onderzoeksopzet delen? Of je eerste bevindingen? Informatie die we verkregen op basis van onze bevoegdheden, deelden we niet. Zo konden we onafhankelijk blijven en toch samenwerken.”

Schaap: “Ik had vooraf gehoord dat de Algemene Rekenkamer in het verleden soms wat star was. Daar heb ik me niks van aangetrokken en ik vind het ook logisch dat het instituut, alleen al door zijn positie, bepaalde procedures heeft en daar ook aan moet vasthouden. Daarbinnen moet je samenwerken en volgens mij is dat prima gelukt.”

De VVR bestaat uit honderden leden, waarvan er ruim 100 meededen. Hoe krijg je die allemaal mee in je opzet?

Ligthart: “Het is wel goed te beseffen dat we als Algemene Rekenkamer niet hoefden af te stemmen met ruim 100 deelnemende decentrale rekenkamers. Alleen met de vereniging als zodanig. Dat maakte het voor ons uitvoerbaar.”

Schaap: “De Vereniging van Rekenkamers liet dit onderzoek uitvoeren, namens de ruim 100 deelnemende rekenkamers. Die ontvingen een factsheet en benchmarks. Dat maakt het makkelijker. Er waren dus niet ruim 100 opdrachtgevers. Dat is ook niet te doen, want iedere rekenkamer heeft zo haar eigen procedures als het bijvoorbeeld gaat om ambtelijke en bestuurlijke hoor en wederhoor of het aanbieden van rapporten. We stimuleren deelnemende rekenkamers wel om zelf aanvullend onderzoek te doen.”

Wat vond je het interessantst aan het rapport van de ander?

Ligthart: “Hoe weinig er is gehandhaafd bij bedrijven. Er waren wel geluiden dat de handhaving achterliep, maar niemand wist hoe erg het precies was.” Dat heeft de VvR wel mooi naar boven gehaald. Wij konden dat combineren met wat de minister wilde op het gebied van controles. Daar zat een enorm gat tussen. Daarin zag ik echt de meerwaarde.”

Schaap: “Het ontstellende gebrek aan zicht bij de minister op wat er in de uitvoering gebeurt. En daarnaast het feit dat zo'n belangrijk vraagstuk al 30 jaar lang een beetje labbekakkerig behandeld wordt. Dat is geen vriendelijke constatering, maar het is wel wat er aan de hand is. De energietransitie is een enorme opgave, maar er wordt weinig werk gemaakt van het minder verbruiken van energie. Ik ben blij dat we dat in beeld hebben kunnen brengen.”

Over de Algemene Rekenkamer

De Algemene Rekenkamer

De Algemene Rekenkamer controleert sinds 1814 als Hoog College van Staat of het Rijk geld uitgeeft en beleid uitvoert zoals de bedoeling was. Onze positie als Hoog College van Staat is grondwettelijk verankerd. We zijn een onafhankelijk instituut en dus geen onderdeel van de regering of het parlement. We bepalen – binnen onze wettelijke taken – zelf wat we onderzoeken, hoe we dat onderzoek aanpakken, en hoe en wanneer we daarover publiceren.

We staan midden in de samenleving en dragen met onze onafhankelijke controle van publieke inkomsten en uitgaven substantieel bij aan een beter presterende en functionerende overheid. We kunnen weliswaar de overheid niet dwingen om te leren, maar wij willen zeker ons steentje bijdragen aan een overheid en een maatschappij waarin leren centraal staat. Door onze onafhankelijke en externe controle op de publieke euro en op resultaten voor burgers en bedrijven kunnen we vertrouwen bieden in ons staatsbestel, we zijn daarmee een van de pijlers van de democratische rechtsorde. Parlement, burgers en bedrijven herkennen ons daarin.

De organisatie van de Algemene Rekenkamer bestaat uit het college met 3 leden en de ambtelijke organisatie. De secretaris geeft leiding aan de ambtelijke organisatie. Eind 2024 waren ongeveer 300 mensen werkzaam bij de Algemene Rekenkamer. Het budget voor 2024 bedroeg € 44,3 miljoen.

Externe verantwoording

Over onze activiteiten in het voorafgaande jaar doen wij jaarlijks verslag in twee afzonderlijke publicaties. De planning daarvan voor 2025 is als volgt:

- *Verslag van werkzaamheden 2024* (27 maart 2025, deze publicatie);
- *Jaarverslag 2024 Algemene Rekenkamer* (21 mei 2025, als onderdeel van het jaarverslag over de Hoge Colleges van Staat dat de minister van BZK publiceert);

Wij gaan hieronder eerst in op het *Jaarverslag 2024* van de Algemene Rekenkamer en vervolgens op het *Verslag van werkzaamheden 2024*.

Jaarverslag 2024 Algemene Rekenkamer

De minister van BZK is verantwoordelijk voor het begrotingsbeheer van de Hoge Colleges van Staat, waartoe ook de Algemene Rekenkamer behoort. Op 21 mei 2025 wordt het jaarverslag van de Algemene Rekenkamer (over 2024) als onderdeel van het jaarverslag van begrotingshoofdstuk IIB aangeboden aan het parlement. Tegelijkertijd zullen wij op 21 mei de bedrijfsvoeringsinformatie over de Algemene Rekenkamer op onze website actualiseren.

Verslag van werkzaamheden

Op 27 maart hebben wij ons *Verslag van werkzaamheden 2024* gepubliceerd (deze publicatie). Met het uitbrengen van dit verslag voldoen wij aan de wettelijke verplichting om jaarlijks uiterlijk op 1 april een verslag van werkzaamheden aan te bieden aan de Koning en aan de Staten-Generaal.

De tekst van het *Verslag van werkzaamheden 2024* van de Algemene Rekenkamer is vastgesteld op 21 maart 2025 en op 27 maart 2025 aangeboden aan de Koning en de voorzitters van de Eerste en van de Tweede Kamer. We hebben dit *Verslag van werkzaamheden 2024* met zorg samengesteld. Uw vragen of suggesties naar aanleiding van dit verslag horen we graag. U kunt een bericht sturen naar: voorlichting@rekenkamer.nl.

Algemene Rekenkamer
Lange Voorhout 8
Postbus 20015
2500 EA Den Haag

Bijlagen

Bijlage 1 Publicatieoverzicht 2024

Nr.	Datum	Titel rapport, brief of webpublicatie	Type publicatie
1.	18 januari 2024	Resultaten tellen; De Nederlandse bijdrage aan toegang tot schoon drinkwater en sanitatie in ontwikkelingslanden	Rapport
2.	31 januari 2024	Actualisatie EU-webpagina	Webpublicatie
3.	6 februari 2024	Focus op coronabelastingsschulden	Rapport
4.	14 februari 2024	Op weg naar gelijke kansen in het middelbaar beroepsonderwijs. Deel 2: Wat zeggen data en praktijk?	Rapport
5.	29 februari 2024	Inzicht in kosten overheid MH17	Rapport
6.	27 maart 2024	Verslag van werkzaamheden 2023; Ons inzicht in publiek geld en prestaties van de overheid	Verslag
7.	28 maart 2024	Opslag van CO ₂ onder de Noordzee Over winsten onder water	Rapport
8.	10 april 2024	Uit de pandemie; Onderzoek naar de aankoop van vaccins tegen COVID-19	Rapport
9.	18 april 2024	Grip op menselijke maat; Onderzoek naar de uitvoering en gevolgen van de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers	Rapport
10.	24 april 2024	Focus op inhuur van docenten	Rapport
11.	15 mei 2024	Resultaten verantwoordingsonderzoek 2023 Staat van de Rijksverantwoording 2023; Groot denken, realistisch doen	VO Rapport
12.	15 mei 2024	Resultaten verantwoordingsonderzoek 2023 De Koning I	VO Rapport

Nr.	Datum	Titel rapport, brief of webpublicatie	Type publicatie
13.	15 mei 2024	Resultaten verantwoordingsonderzoek 2023 Staten-Generaal IIA	VO Rapport
14.	15 mei 2024	Resultaten verantwoordingsonderzoek 2023 Overige Hoge Colleges van Staat, Kabinetten van de Gouverneurs en de Kiesraad IIB	VO Rapport
15.	15 mei 2024	Resultaten verantwoordingsonderzoek 2023 Ministerie van Algemene Zaken III	VO Rapport
16.	15 mei 2024	Resultaten verantwoordingsonderzoek 2023 Koninkrijksrelaties IV en BES-fonds H	VO Rapport
17.	15 mei 2024	Resultaten verantwoordingsonderzoek 2023 Ministerie van Buitenlandse Zaken V	VO Rapport
18.	15 mei 2024	Resultaten verantwoordingsonderzoek 2023 Ministerie van Justitie en Veiligheid VI	VO Rapport
19.	15 mei 2024	Resultaten verantwoordingsonderzoek 2023 Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) VII	VO Rapport
20.	15 mei 2024	Resultaten verantwoordingsonderzoek 2023 Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap VIII	VO Rapport
21.	15 mei 2024	Resultaten verantwoordingsonderzoek 2023 Ministerie van Financiën en Nationale Schuld IX	VO Rapport
22.	15 mei 2024	Resultaten verantwoordingsonderzoek 2023 Ministerie van Defensie X	VO Rapport
23.	15 mei 202304	Resultaten verantwoordingsonderzoek 2023 Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat XII	VO Rapport
24.	15 mei 2024	Resultaten verantwoordingsonderzoek 2023 Ministerie van Economische Zaken en Klimaat XIII	VO Rapport
25.	15 mei 2024	Resultaten verantwoordingsonderzoek 2023 Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (XIV) en Diergezondheidsfonds (F)	VO Rapport
26.	15 mei 2024	Resultaten verantwoordingsonderzoek 2023 Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid XV	VO Rapport
27.	15 mei 2024	Resultaten verantwoordingsonderzoek 2023 Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport XVI	VO Rapport
28.	15 mei 2024	Resultaten verantwoordingsonderzoek 2023 Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking XVII	VO Rapport
29.	15 mei 2024	Resultaten verantwoordingsonderzoek 2023 Mobiliteitsfonds A	VO Rapport
30.	15 mei 2024	Resultaten verantwoordingsonderzoek 2023 Gemeentefonds B	VO Rapport
31.	15 mei 2024	Resultaten verantwoordingsonderzoek 2023 Provinciefonds C	VO Rapport
32.	15 mei 2024	Resultaten verantwoordingsonderzoek 2023 Deltafonds J	VO Rapport

Nr.	Datum	Titel rapport, brief of webpublicatie	Type publicatie
33.	15 mei 2024	Resultaten verantwoordingsonderzoek 2023 Defensiematerieelbegrotingsfonds (K)	VO Rapport
34.	15 mei 2024	Resultaten verantwoordingsonderzoek 2023 Nationaal Groeifonds (L)	VO Rapport
35.	15 mei 2024	Actualisatie Toetsingkader algoritmes	webpublicatie
36.	15 mei 2024	Ons geld ontcijferd	App
37.	15 mei 2024	Resultaten verantwoordingsonderzoek 2023 Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (VII), AIVD	Vertrouwelijke brief aan de CIVD
38.	15 mei 2024	Resultaten verantwoordingsonderzoek 2023 Defensie (X), MIVD	Vertrouwelijke brief aan de CIVD
39.	15 mei 2014	Resultaten van een aanvullend onderzoek dat op verzoek van de CIVD is uitgevoerd	Vertrouwelijke brief aan de CIVD
40.	23 mei 2024	Vizier op de vervanging van de onderzeeboten, deel 2; De verwervingsfase doorgelicht	Rapport
41.	30 mei 2024	Actualisatie EU-webpagina's	Webpublicatie
42.	5 juni 2024	Productiviteit in perspectief	Rapport
43.	27 juni 2024	Focus op subsidies melkveehouders	Rapport
44.	16 juli 2024	(titel wordt niet bekend gemaakt)	Vertrouwelijk rapport aan minister van BZ
45.	10 september 2024	Integriteit als basis; Een onderzoek naar het integriteitsbeleid op kerndepartementen	Rapport
46.	24 september 2024	Aandachtspunten bij de ontwerpbegrotingen 2025	Begrotingsbrief
47.	24 september 2024	Aandachtspunten bij de ontwerpbegroting 2025 begrotingshoofdstuk V Buitenlandse Zaken	Begrotingsbrief
48.	24 september 2024	Aandachtspunten bij de ontwerpbegroting 2025 begrotingshoofdstuk VI Justitie en Veiligheid	Begrotingsbrief
49.	24 september 2024	Aandachtspunten bij de ontwerpbegroting 2025 begrotingshoofdstuk VII Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties	Begrotingsbrief
50.	24 september 2024	Aandachtspunten bij de ontwerpbegroting 2025 begrotingshoofdstuk VIII Onderwijs, Cultuur en Wetenschap	Begrotingsbrief

Nr.	Datum	Titel rapport, brief of webpublicatie	Type publicatie
51.	24 september 2024	Aandachtspunten bij de ontwerpbegroting 2025 begrotingshoofdstuk IX Financiën en Nationale Schuld	Begrotingsbrief
52.	24 september 2024	Aandachtspunten bij de ontwerpbegrotingen 2025 begrotingshoofdstukken X Defensie en K Defensiematerieelbegrotingsfonds	Begrotingsbrief
53.	24 september 2024	Aandachtspunten bij de ontwerpbegroting 2025 XII Infrastructuur en Waterstaat	Begrotingsbrief
54.	24 september 2024	Aandachtspunten bij de ontwerpbegroting 2025 begrotingshoofdstuk XIII Economische Zaken	Begrotingsbrief
55.	24 september 2024	Aandachtspunten bij de ontwerpbegroting 2025 begrotingshoofdstuk XIV van het Ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur	Begrotingsbrief
56.	24 september 2024	Aandachtspunten bij de ontwerpbegroting 2025 begrotingshoofdstuk XV Sociale Zaken en Werkgelegenheid	Begrotingsbrief
57.	24 september 2024	Aandachtspunten bij de ontwerpbegroting 2025 begrotingshoofdstuk XVI Volksgezondheid, Welzijn en Sport	Begrotingsbrief
58.	24 september 2024	Aandachtspunten bij de ontwerpbegroting 2025 begrotingshoofdstuk XVII Buitenlandse Handel en Ontwikkelingshulp	Begrotingsbrief
59.	24 september 2024	Aandachtspunten bij de ontwerpbegroting 2025 begrotingshoofdstuk XX Asiel en Migratie	Begrotingsbrief
60.	24 september 2024	Aandachtspunten bij de ontwerpbegroting 2025 begrotingshoofdstuk XXII Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening	Begrotingsbrief
61.	24 september 2024	Aandachtspunten bij de ontwerpbegroting 2025 begrotingshoofdstuk XXIII Klimaat en Groene Groei	Begrotingsbrief
62.	16 oktober 2024	Focus op AI bij de rijksoverheid	Rapport
63.	7 november 2024	De kracht en kwetsbaarheid van het digitale krijgsmacht netwerk NAFIN	Rapport
64.	14 november 2024	Brief aan de Tweede Kamer Tussentijdse publicatie: Inzicht in kosten per politietaak	Brief
65.	21 november 2024	Energiebesparingsplicht 2008-2023; Hoge ambities, onbekend resultaat	Rapport
66.	26 november 2024	Brief aan de Tweede Kamer Inzicht in kosten overheid MH17 - actualisatie	Brief
67.	4 december 2024	Actualisatie EU-Webpagina	Webpublicatie
68.	12 december 2024	Uitkomsten onderzoek geheime uitgaven en ontvangsten BZK	Vertrouwelijke brief aan de minister van BZK

Nr.	Datum	Titel rapport, brief of webpublicatie	Type publicatie
69.	12 december 2024	Uitkomsten onderzoek geheime uitgaven en ontvangsten JenV	Vertrouwelijke brief aan de minister van JenV
70.	12 december 2024	Uitkomsten onderzoek geheime uitgaven en ontvangsten Defensie	Vertrouwelijke brief aan de minister van Defensie

Bijlage 2 Overzicht onderzoeken per minister in 2024

In deze bijlage geven we per minister een overzicht van de onderzoeken die wij hebben gedaan op de beleidsterreinen waarvoor de minister verantwoordelijk is.

Minister van Algemene Zaken

Verantwoordingsonderzoek

- Resultaten verantwoordingsonderzoek 2023 Ministerie van Algemene Zaken III (rapport)
- Resultaten verantwoordingsonderzoek 2023 De Koning I (rapport)

Overig onderzoek

- Inzicht in kosten overheid MH17 (rapport)
- Brief aan de Tweede Kamer Inzicht in kosten overheid MH17 – actualisatie (brief)

Minister van Asiel en Migratie

Doelmatigheids- en doeltreffendheidsonderzoek (Rapporten en brieven)

- Productiviteit in perspectief (rapport)

Verantwoordingsonderzoek

- Resultaten verantwoordingsonderzoek 2023 Ministerie van Justitie en Veiligheid VI (rapport)

Overig onderzoek

- Aandachtspunten bij de ontwerpbegroting 2025 begrotingshoofdstuk XX Asiel en Migratie (begrotingsbrief)

Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

Doelmatigheids- en doeltreffendheidsonderzoek (Rapporten en brieven)

- Focus op AI bij de rijksoverheid (rapport)

Doelmatigheids- en doeltreffendheidsonderzoek (Onderzoek naar beleidsresultaten)

- Regio deals ‘extra geld’ [Resultaten verantwoordingsonderzoek 2023 Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) VII (rapport)]
- Caribisch Nederland-envelop ‘extra geld’ [Resultaten verantwoordingsonderzoek 2023 Koninkrijksrelaties IV en BES-fonds H (rapport)]

Verantwoordingsonderzoek

- Resultaten verantwoordingsonderzoek 2023 Staat van de Rijksverantwoording 2023; Groot denken, realistisch doen (rapport)
- Resultaten verantwoordingsonderzoek 2023 Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) VII (rapport)
- Resultaten verantwoordingsonderzoek 2023 Staten-Generaal IIA (rapport)
- Resultaten verantwoordingsonderzoek 2023 Overige Hoge Colleges van Staat, Kabinetten van de Gouverneurs en de Kiesraad IIB (rapport)
- Resultaten verantwoordingsonderzoek 2023 Koninkrijksrelaties IV en BES-fonds H (rapport)
- Resultaten verantwoordingsonderzoek 2023 Gemeentefonds B (rapport)
- Resultaten verantwoordingsonderzoek 2023 Provinciefonds C (rapport)
- Resultaten verantwoordingsonderzoek 2023 Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (VII), AIVD (vertrouwelijke brief aan de CIVD)

Overig onderzoek

- Integriteit als basis; Een onderzoek naar het integriteitsbeleid op kerndepartementen (rapport)
- Aandachtspunten bij de ontwerpbegroting 2025 begrotingshoofdstuk VII Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (begrotingsbrief)
- Uitkomsten onderzoek geheime uitgaven en ontvangsten BZK (vertrouwelijke brief aan de minister van BZK)

Minister van Buitenlandse Zaken

Doelmatigheids- en doeltreffendheidsonderzoek (Onderzoek naar beleidsresultaten)

- Visumverlening [Resultaten verantwoordingsonderzoek 2023 Ministerie van Buitenlandse Zaken V (rapport)]

Verantwoordingsonderzoek

- Resultaten verantwoordingsonderzoek 2023 Ministerie van Buitenlandse Zaken V (rapport)

Overig onderzoek

- Aandachtspunten bij de ontwerpbegroting 2025 begrotingshoofdstuk V Buitenlandse Zaken (begrotingsbrief)
- (titel wordt niet bekend gemaakt) vertrouwelijk rapport aan minister van BZ

Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingshulp

Doelmatigheids- en doeltreffendheidsonderzoek (Rapporten en brieven)

- Resultaten téllen; De Nederlandse bijdrage aan toegang tot schoon drinkwater en sanitatie in ontwikkelingslanden (rapport)

Doelmatigheids- en doeltreffendheidsonderzoek (Onderzoek naar beleidsresultaten)

- Extra geld voor opvang in de regio [Resultaten verantwoordingsonderzoek 2023 Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking XVII (rapport)]

Verantwoordingsonderzoek

- Resultaten verantwoordingsonderzoek 2023 Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking XVII (rapport)

Overig onderzoek

- Aandachtspunten bij de ontwerpbegroting 2025 begrotingshoofdstuk XVII Buitenlandse Handel en Ontwikkelingshulp (begrotingsbrief)

Minister van Defensie

Doelmatigheids- en doeltreffendheidsonderzoek (Rapporten en brieven)

- Vizier op de vervanging van de onderzeeboten, deel 2; De verwervingsfase doorgelicht (rapport)
- De kracht en kwetsbaarheid van het digitale krijgsmacht netwerk NAFIN (rapport)

Verantwoordingsonderzoek

- Resultaten verantwoordingsonderzoek 2023 Ministerie van Defensie X (rapport)
- Resultaten verantwoordingsonderzoek 2023 Defensiematerieelbegrotingsfonds (K), (rapport)
- Resultaten verantwoordingsonderzoek 2023 Defensie (X), MIVD (vertrouwelijke brief aan de CIVD)

Overig onderzoek

- Aandachtspunten bij de ontwerpbegrotingen 2025 begrotingshoofdstukken X Defensie en K Defensiematerieelbegrotingsfonds (begrotingsbrief)
- Uitkomsten onderzoek geheime uitgaven en ontvangsten Defensie (vertrouwelijke brief aan de minister van Defensie)

Minister van Economische Zaken

Doelmatigheids- en doeltreffendheidsonderzoek (Rapporten en brieven)

- Opslag van CO₂ onder de Noordzee Over winsten onder water (rapport)

Doelmatigheids- en doeltreffendheidsonderzoek (Onderzoek naar beleidsresultaten)

- Tegemoetkoming energiekosten voor mkb'ers (TEK) [Resultaten verantwoordingsonderzoek 2023 Ministerie van Economische Zaken en Klimaat XIII (rapport)]

Verantwoordingsonderzoek

- Resultaten verantwoordingsonderzoek 2023 Ministerie van Economische Zaken en Klimaat XIII (rapport)
- Resultaten verantwoordingsonderzoek 2023 Nationaal Groeifonds (L) (rapport)

Overig onderzoek

- Aandachtspunten bij de ontwerpbegroting 2025 begrotingshoofdstuk XIII Economische Zaken (begrotingsbrief)

Minister van Financiën

Doelmatigheids- en doeltreffendheidsonderzoek (Rapporten en brieven)

- Focus op coronabelastingsschulden (rapport)
- Opslag van CO₂ onder de Noordzee Over winsten onder water (rapport)

Doelmatigheids- en doeltreffendheidsonderzoek (Onderzoek naar beleidsresultaten)

- Toekenning extra geld; rol Inspectie der Rijksfinanciën (IRF) [Resultaten verantwoordingsonderzoek 2023 Ministerie van Financiën en Nationale Schuld IX (rapport)]
- Hersteloperatie toeslagen [Resultaten verantwoordingsonderzoek 2023 Ministerie van Financiën en Nationale Schuld IX (rapport)]

Verantwoordingsonderzoek

- Resultaten verantwoordingsonderzoek 2023 Staat van de Rijksverantwoording 2023; Groot denken, realistisch doen (rapport)
- Resultaten verantwoordingsonderzoek 2023 Ministerie van Financiën en Nationale Schuld IX (rapport)
- Resultaten verantwoordingsonderzoek 2023 Nationaal Groeifonds (L), (rapport)

Overig onderzoek

- Aandachtspunten bij de ontwerpbegroting 2025 begrotingshoofdstuk IX Financiën en Nationale Schuld (begrotingsbrief)

Minister van Infrastructuur en Waterstaat

Doelmatigheids- en doeltreffendheidsonderzoek (Onderzoek naar beleidsresultaten)

- Gebruik van secundaire bouwstoffen in en op de bodem [Resultaten verantwoordingsonderzoek 2023 Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat XII (rapport)]
- Instandhoudingsopgave infrastructuur [Resultaten verantwoordingsonderzoek 2023 Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat XII (rapport)]

Verantwoordingsonderzoek

- Resultaten verantwoordingsonderzoek 2023 Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat XII (rapport)
- Resultaten verantwoordingsonderzoek 2023 Mobiliteitsfonds (rapport)
- Resultaten verantwoordingsonderzoek 2023 Deltafonds J (rapport)

Overig onderzoek

- Aandachtspunten bij de ontwerpbegroting 2025 XII Infrastructuur en Waterstaat (begrotingsbrief)

Minister van Justitie en Veiligheid

Doelmatigheids- en doeltreffendheidsonderzoek (Rapporten en brieven)

- Productiviteit in perspectief (rapport)

Doelmatigheids- en doeltreffendheidsonderzoek (Onderzoek naar beleidsresultaten)

- Terugdringing drugssmokkel via logistieke knooppunten [Resultaten verantwoordingsonderzoek 2023 Ministerie van Justitie en Veiligheid VI (rapport)]

Verantwoordingsonderzoek

- Resultaten verantwoordingsonderzoek 2023 Ministerie van Justitie en Veiligheid VI (rapport)

Overig onderzoek

- Aandachtspunten bij de ontwerpbegroting 2025 begrotingshoofdstuk VI Justitie en Veiligheid (begrotingsbrief)
- Brief aan de Tweede Kamer Tussentijdse publicatie: Inzicht in kosten per politietaak (brief)
- Uitkomsten onderzoek geheime uitgaven en ontvangsten JenV (vertrouwelijke brief aan de minister van JenV)

Minister van Klimaat en Groene Groei

Doelmatigheids- en doeltreffendheidsonderzoek (Rapporten en brieven)

- Opslag van CO₂ onder de Noordzee Over winsten onder water (rapport)
- Energiebesparingsplicht 2008-2023; Hoge ambities, onbekend resultaat (rapport)

Doelmatigheids- en doeltreffendheidsonderzoek (Onderzoek naar beleidsresultaten)

- Subsidie voor warmtepompen [Resultaten verantwoordingsonderzoek 2023 Ministerie van Economische Zaken en Klimaat XIII (rapport)]

Verantwoordingsonderzoek

- Resultaten verantwoordingsonderzoek 2023 Ministerie van Economische Zaken en Klimaat XIII (rapport)

Overig onderzoek

- Aandachtspunten bij de ontwerpbegroting 2025 begrotingshoofdstuk XXIII Klimaat en Groene Groei (begrotingsbrief)

Minister van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur

Doelmatigheids- en doeltreffendheidsonderzoek (Rapporten en brieven)

- Focus op subsidies melkveehouders (rapport)

Doelmatigheids- en doeltreffendheidsonderzoek (Onderzoek naar beleidsresultaten)

- Subsidieregeling Sanering varkenshouderijen [Resultaten verantwoordingsonderzoek 2023 Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (XIV) en Diergezondheidsfonds (F) (rapport)]

- Mogelijkheden om PAS-melders te helpen [Resultaten verantwoordingsonderzoek 2023 Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (XIV) en Diergezondheidsfonds (F) (rapport)]

Verantwoordingsonderzoek

- Resultaten verantwoordingsonderzoek 2023 Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (XIV) en Diergezondheidsfonds (F) (rapport)

Overig onderzoek

- Aandachtspunten bij de ontwerpbegroting 2025 begrotingshoofdstuk XIV van het Ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur (begrotingsbrief)

Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

Doelmatigheids- en doeltreffendheidsonderzoek (Rapporten en brieven)

- Op weg naar gelijke kansen in het middelbaar beroepsonderwijs. Deel 2: Wat zeggen data en praktijk? (rapport)
- Focus op inhuur van docenten (rapport)
- Productiviteit in perspectief (rapport)

Doelmatigheids- en doeltreffendheidsonderzoek (Onderzoek naar beleidsresultaten)

- Nieuwkomers in het voortgezet onderwijs [Resultaten verantwoordingsonderzoek 2023 Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap VIII (rapport)]
- Geldstromen Masterplan Basisvaardigheden [Resultaten verantwoordingsonderzoek 2023 Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap VIII (rapport)]

Verantwoordingsonderzoek

- Resultaten verantwoordingsonderzoek 2023 Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap VIII (rapport)

Overig onderzoek

- Aandachtspunten bij de ontwerpbegroting 2025 begrotingshoofdstuk VIII Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (begrotingsbrief)

Minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid

Doelmatigheids- en doeltreffendheidsonderzoek (Rapporten en brieven)

- Grip op menselijke maat; Onderzoek naar de uitvoering en gevolgen van de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers (rapport)

Doelmatigheids- en doeltreffendheidsonderzoek (Onderzoek naar beleidsresultaten)

- Toezicht op arbeidsomstandigheden [Resultaten verantwoordingsonderzoek 2023 Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid XV (rapport)]

Verantwoordingsonderzoek

- Resultaten verantwoordingsonderzoek 2023 Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid XV (rapport)

Overig onderzoek

- Aandachtspunten bij de ontwerpbegroting 2025 begrotingshoofdstuk XV Sociale Zaken en Werkgelegenheid (begrotingsbrief)

Minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport

Doelmatigheids- en doeltreffendheidsonderzoek (Rapporten en brieven)

- Uit de pandemie; Onderzoek naar de aankoop van vaccins tegen COVID-19 (rapport)

Doelmatigheids- en doeltreffendheidsonderzoek (Onderzoek naar beleidsresultaten)

- Aanpak wachttijden ggz [Resultaten verantwoordingsonderzoek 2023 Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport XVI (rapport)]

Verantwoordingsonderzoek

- Resultaten verantwoordingsonderzoek 2023 Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport XVI (rapport)

Overig onderzoek

- Aandachtspunten bij de ontwerpbegroting 2025 begrotingshoofdstuk XVI Volksgezondheid, Welzijn en Sport (begrotingsbrief)

Minister van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening

Verantwoordingsonderzoek

- Resultaten verantwoordingsonderzoek 2023 Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) VII (rapport)

Overig onderzoek

- Aandachtspunten bij de ontwerpbegroting 2025 begrotingshoofdstuk XXII Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening (begrotingsbrief)

Bijlage 3 Voorstellen voorgelegd op grond van de Comptabiliteitswet 2016 in 2024

In 2024 heeft de Algemene Rekenkamer haar reactie op de volgende voornemens gepubliceerd op haar website:

1. Voornemen tot wijziging van het Besluit begroting en verantwoording en het Besluit accountantscontrole decentrale overheden
2. Voornemen tot oprichting van de stichting Interlandelijke Adoptiebemiddeling Nederland
3. Voornemen een stichting te doen oprichten voor het Delta Climate Center
4. Voornemen tot wijziging van het Besluit financiële markten BES (herziening depositogarantiestelsel BES)
5. Concept Regeling beheer onroerende zaken Rijk 2024
6. Aanwijzing en subsidiëring landelijke klachtencommissies (Wetsvoorstel veilig en vrij onderwijs)
7. Voornemen tot wijziging van de Wet openbare lichamen Bonaire, Sint Eustatius en Saba (WolBES) en de Wet financiën openbare lichamen Bonaire, Sint Eustatius en Saba (FinBES)
8. Voornemen tot wijziging van de Regeling agentschappen
9. Voornemen tot oprichting van de stichting Herdenkingscomité Slavernijverleden

Bijlage 4 Briefings en gesprekken Eerste en Tweede Kamer in 2024

Nr.	Briefing of gesprek Deelnemers briefing Datum briefing	Onderwerp briefing of gesprek Rapport, brief, resultaten verantwoordingsonderzoek en publicatiedatum
1.	Briefing Tweede Kamer vaste commissie voor Financiën 6 februari 2024	Rapport Focus op coronabelastingsschulden 6 februari 2024
2.	Briefing Tweede Kamer vaste commissie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap 14 februari 2024	Rapport Op weg naar gelijke kansen in het middelbaar beroepsonderwijs. Deel 2: Wat zeggen data en praktijk? 14 februari 2024
3.	Briefing Tweede Kamer vaste commissie voor Buitenlandse Zaken 29 februari 2024	Rapport Inzicht in kosten overheid MH17 29 februari 2024
4.	Briefing Tweede Kamer vaste commissie voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingshulp 6 maart 2024	Rapport Resultaten tellen; De Nederlandse bijdrage aan toegang tot schoon drinkwater en sanitatie in ontwikkelingslanden 18 januari 2024
5.	Deskundigenbijeenkomst voor Eerste Kamer thema waterveiligheid 26 maart 2024	Toelichting collegelid Joziase naar aanleiding van onderzoek Voorbij de dijk 12 oktober 2023
6.	Briefing Tweede Kamer vaste commissie voor Economische Zaken 28 maart 2024	Rapport Opslag van CO ₂ onder de Noordzee; Over winsten onder water 28 maart 2024
7.	Briefing Tweede Kamer vaste commissie voor Defensie 17 april 2024	Terugblik op een aantal gepubliceerde rapporten
8.	Briefing Tweede Kamer parlementaire enquêtecommissie Corona 22 april 2024	Toelichting collegelid Ewout Irrgang en team op onderzoek naar aanschaf coronavaccins 10 april 2024
9.	Aanbiedingstoespraak resultaten verantwoordingsonderzoek 2023 door president Pieter Duisenberg 15 mei 2024	Resultaten verantwoordingsonderzoek 2023 15 mei 2024

Nr. Briefing of gesprek Deelnemers briefing Datum briefing	Onderwerp briefing of gesprek Rapport, brief, resultaten verantwoordingsonderzoek en publicatiedatum
10. Briefing Tweede Kamer vaste commissie voor Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid, en Natuur 16 mei 2024	Resultaten verantwoordingsonderzoek 2023 Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (XIV) en Diergezondheids-fonds (F) 15 mei 2024
11. Briefing Tweede Kamer vaste commissie voor Defensie 22 mei 2024	Resultaten verantwoordingsonderzoek 2023 Ministerie van Defensie X 15 mei 2024
12. Gesprek Tweede Kamer met rapporteurs vaste commissie voor Sociale Zaken en Werkgelegenheid 23 mei 2024	Resultaten verantwoordingsonderzoek 2023 15 mei 2024
13. Gecombineerde briefing Tweede Kamer, commissie voor de Rijksuitgaven en vaste commissie voor Financiën 23 mei 2024	Resultaten verantwoordingsonderzoek 2023 15 mei 2024
14. Briefing Tweede Kamer vaste commissie voor Defensie 23 mei 2024	Vizier op de vervanging van de onderzeeboten, deel 2; De verwervingsfase doorgelicht 23 mei 2024
15. Deelname aan evenement V-100 van Tweede Kamer met mkb'ers 27 mei 2024	Resultaten verantwoordingsonderzoek 2023 Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid 15 mei 2024
16. Collegeleden wonen als gast het plenaire verantwoordingsdebat in de Tweede Kamer bij. 29 mei 2024	
17. Briefing Tweede Kamer vaste commissie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap 30 mei 2024	Resultaten verantwoordingsonderzoek 2023 Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap VIII 15 mei 2024
18. Briefing Tweede Kamer vaste commissie voor Justitie en Veiligheid 30 mei 2024	Resultaten verantwoordingsonderzoek 2023 Ministerie van Justitie en Veiligheid VI 15 mei 2024

Nr. Briefing of gesprek Deelnemers briefing Datum briefing	Onderwerp briefing of gesprek Rapport, brief, resultaten verantwoordingsonderzoek en publicatiedatum
19. Online briefing Tweede Kamer rapporteurs vaste commissie voor Koninkrijksrelaties 3 juni 2024	Resultaten verantwoordingsonderzoek 2023 Koninkrijksrelaties IV en BES-fonds H 15 mei 2024
20. Briefing Tweede Kamer vaste commissie voor Economische Zaken 5 juni 2024	Resultaten verantwoordingsonderzoek 2023 Ministerie van Economische Zaken en Klimaat XIII 15 mei 2024
21. Briefing Eerste Kamer vaste commissie voor Financiën 11 juni 2024	Staat van de rijksverantwoording 2023; Groot denken, realistisch doen 15 mei 2024
22. Briefing Tweede Kamer vaste commissie voor Digitale Zaken 12 juni 2024	Resultaten verantwoordingsonderzoek 2023 Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) VII 15 mei 2024
23. Briefing Tweede Kamer vaste commissie voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingshulp 12 juni 2024	Resultaten verantwoordingsonderzoek 2023 Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking XVII 15 mei 2024
24. Briefing Tweede Kamer vaste commissie voor Infrastructuur en Waterstaat 12 juni 2024	Resultaten verantwoordingsonderzoek 2023 Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat XII 15 mei 2024
25. Gesprek Eerste Kamer vaste commissie voor Sociale Zaken en werkgelegenheid, Vereniging van Nederlandse Gemeenten en Raad voor volksgezondheid & Samenleving 4 juni 2024	Betalingsregelingen bij uitvoerings-organisaties van het Rijk 23 maart 2023
26. Briefing Tweede Kamer vaste commissie voor de Rijksuitgaven en vaste commissie voor Binnenlandse Zaken 12 juni 2024	Productiviteit in perspectief (deel 1 van verzoekonderzoek Kamer) 5 juni 2024

Nr. Briefing of gesprek Deelnemers briefing Datum briefing	Onderwerp briefing of gesprek Rapport, brief, resultaten verantwoordingsonderzoek en publicatiedatum
27. Briefing Tweede Kamer vaste commissie voor Volksgezondheid, Welzijn en Sport 13 juni 2024	Resultaten verantwoordingsonderzoek 2023 Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport XVI 15 mei 2024
28. Briefing Tweede Kamer vaste commissie voor Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur 27 juni 2024 2024	Focus op subsidies melkveehouders 27 juni 2024
29. Briefing Tweede Kamer aan rapporteurs alle commissies 26 september 2024	Aandachtspunten bij de ontwerpbegroting 2025 24 september 2024
30. Briefing Tweede Kamer vaste commissie voor Volksgezondheid, Welzijn en Sport 3 oktober 2024	Aandachtspunten bij de ontwerpbegroting 2025 begrotingshoofdstuk XVI Volksgezondheid, Welzijn en Sport 24 september 2024
31. Briefing Tweede Kamer vaste commissie voor Asiel en Migratie 9 oktober 2024	Aandachtspunten bij de ontwerpbegroting 2025 begrotingshoofdstuk XX Asiel en Migratie 24 september 2024
32. Briefing Tweede Kamer vaste commissie voor Digitale Zaken 16 oktober 2024	Focus op AI bij de rijksoverheid 16 oktober 2024
33. Briefing Tweede Kamer vaste commissie voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingshulp 6 november 2024	Aandachtspunten bij de ontwerpbegroting 2025 begrotingshoofdstuk XVII Buitenlandse Handel en Ontwikkelingshulp 24 september 2024
34. Briefing Tweede Kamer vaste commissie voor Defensie en vaste commissie voor Digitale zaken 7 november 2024	De kracht en kwetsbaarheid van het digitale krijgsmacht netwerk NAFIN 7 november 2024
35. Briefing Tweede Kamer vaste commissie voor Klimaat en Groene Groei 28 november 2024	Energiebesparingsplicht 2008-2023; Hoge ambities, onbekend resultaat 21 november 2024
36. Briefing Tweede Kamer vaste commissie voor Sociale Zaken en Werkgelegenheid 3 december 2024	Verzoekonderzoek WIA-uitkeringen onder de loep. Opzet onderzoek toegelicht 3 december 2024

Bijlage 5 Externe activiteiten

Nr.	Datum	Activiteiten
1.	8 januari 2024	Nieuwjaarsessay president Pieter Duisenberg in EWmagazine: 'Zo maak je van verantwoording afleggen een feestje'.
2.	18 januari 2024	Diverse uitingen in de media door president Pieter Duisenberg naar aanleiding van het gepubliceerde Rekenkameronderzoek 'Resultaten tellen; de Nederlandse bijdrage aan toegang tot schoon drinkwater en sanitatie in ontwikkelingslanden'.
3.	23 januari 2024	Bijdrage collegelid Ewout Irrgang aan seminar van het Centraal Planbureau (CPB) over fiscale regelingen.
4.	6 februari 2024	Diverse uitingen in de media door collegelid Ewout Irrgang naar aanleiding van het gepubliceerde Rekenkameronderzoek 'Focus op coronabelastingschulden'.
5.	8 februari 2024	Collegelid Ewout Irrgang opent seminar met ambtenaren van diverse ministeries en medewerkers Algemene Rekenkamer naar aanleiding van Rekenkameronderzoek 'Rijk in de Cloud'.
6.	14 februari 2024	Diverse uitingen in de media door collegelid Barbara Joziase naar aanleiding van het gepubliceerde Rekenkameronderzoek 'Gelijke kansen in het middelbaarberoepsonderwijs deel 2'.
7.	28 februari 2024	Opinieartikel collegelid Barbara Joziase in Trouw over inzet (extra) geld voor onderwijs en het belang van verantwoording.
8.	29 februari 2024	Diverse uitingen in de media door president Pieter Duisenberg naar aanleiding van het gepubliceerde Rekenkameronderzoek 'Inzicht in kosten overheid MH17'.
9.	11 maart 2024	President Pieter Duisenberg bij de begrotingsbijeenkomst voor Tweede Kamerleden en optreden bij activiteiten van het ministerie van Financiën, het CPB, de Raad van State en het Centraal Bureau voor de Statistiek.
10.	20 maart 2024	Werkbezoek collegelid Barbara Joziase aan de permanente vertegenwoordiging van Nederland bij de Europese Unie, het Europees Parlement en de Europese Commissie in het kader van landbouw, milieu en stikstof.
11.	28 maart 2024	Diverse uitingen in de media door president Pieter Duisenberg naar aanleiding van het gepubliceerde Rekenkamerrapport 'Opslag van CO ₂ onder de Noordzee'.
12.	10 april 2024	Diverse uitingen in de media door collegelid Ewout Irrgang naar aanleiding van het gepubliceerde Rekenkamerrapport 'Uit de pandemie; Onderzoek naar de aankoop van vaccins tegen COVID-19'.
13.	16 april 2024	President Pieter Duisenberg spreekt bij het 26e VN/INTOSAI symposium in Wenen over de rol van rekenkamers wereldwijd in het toezicht houden op de implementatie van SDG-doel 13.

Nr.	Datum	Activiteiten
14.	24 april 2024	Diverse uitingen in de media en een bijdrage aan een webinar door collegelid Barbara Joziase naar aanleiding van het gepubliceerde Rekenkamerrapport 'Focus op inhuur van docenten'.
15.	24 april 2024	Collegelid Barbara Joziase in gesprek met schooldirecteuren, HR-medewerkers, financiële medewerkers in webinar naar aanleiding van Rekenkamerrapport 'Inhuur van docenten'.
16.	3 mei 2024	Werkbezoek collegelid Ewout Irrgang aan politiebureau Laak in Den Haag.
17.	15 mei 2024	Aanbieding Verantwoordingsonderzoek 2023 en toespraak door president Pieter Duisenberg in de Tweede Kamer.
18.	15 mei 2024	Briefing voor burgers door president Pieter Duisenberg en collegeleden Ewout Irrgang en Barbara Joziase waarin zij het verantwoordingsonderzoek 2023 toelichten.
19.	15 mei 2024	Diverse uitingen in de media door president Pieter Duisenberg en collegeleden Ewout Irrgang en Barbara Joziase naar aanleiding van het verantwoordingsonderzoek 2023.
20.	23 mei 2024	Diverse uitingen in de media door collegelid Barbara Joziase naar aanleiding van het gepubliceerde Rekenkamerrapport 'Vizier op vervanging onderzeeboten, deel 2'.
21.	27 mei 2024	Opening door president Pieter Duisenberg van de jaarlijkse V100-bijeenkomst in de Tweede Kamer.
22.	31 mei 2024	Gastcollege collegelid Ewout Irrgang aan studenten Bestuurskunde van de Haagse Hogeschool.
23.	4 juni 2024	President Pieter Duisenberg is Keynote spreker bij EY-'Tomorrow's Society', cross-sectorale bestuurdersconferentie.
24.	7 juni 2024	Werkbezoek collegelid Ewout Irrgang aan Dienst Justitiële Inrichtingen.
25.	7 juni 2024	Toespraak president Pieter Duisenberg op het voorjaarscongres van de Vereniging van Rekenkamers met als thema 'vertrouwen in de overheid'.
26.	18 juni 2024	President Pieter Duisenberg in Brussel bij de high-level conferentie voor voorzitters van de rekenkamers met delegaties uit 25 EU-landen en Oekraïne, van de Europese Rekenkamer, de OESO en de Board of Auditors van de NAVO.
27.	27 juni 2024	Diverse uitingen in de media door collegelid Barbara Joziase naar aanleiding van het gepubliceerde Rekenkamerrapport 'Focus op subsidies melkveehouders'.
28.	3 juli 2024	Collegelid Barbara Joziase trapt kennissessie Special Operational Auditing Excellence af voor medewerkers Auditdienst Rijk en de Algemene Rekenkamer.

Nr.	Datum	Activiteiten
29.	4 juli 2024	Werkbezoek collegelid Ewout Irrgang aan het Juridisch Loket in Den Haag.
30.	4 juli 2024	Werkbezoek collegelid Barbara Joziasse aan de Koninklijke Marine.
31.	12 juli 2024	Werkbezoek collegelid Ewout Irrgang aan aanmeldcentrum Ter Apel.
32.	31 juli 2024	Opinieartikel collegelid Ewout Irrgang in de Volkskrant over risico's en kansen van algoritmes.
33.	31 juli 2024	Werkbezoek collegelid Barbara Joziasse aan Bionext Ketenorganisatie en een biologische boerderij.
34.	31 augustus 2024	Opiniebijdrage in het AD door collegelid Barbara Joziasse over de aanpak van de verontreiniging van bouwstoffen.
35.	4 september 2024	Werkbezoek collegelid Barbara Joziasse aan natuurherstelprojecten Lentevreugd en Boerendal van Staatsbosbeheer.
36.	9 september	Collegelid Ewout Irrgang in Nairobi Kenia voor de ondertekening van de samenwerkingsovereenkomst tussen Kenia, Oeganda, Sierra Leone en Zambia tijdens de High Level Anti-Money Laundering Performance Audit Workshop.
37.	10 september 2024	Diverse uitingen in de media door president Pieter Duisenberg naar aanleiding van het gepubliceerde Rekenkameronderzoek 'Integriteit als basis, Een onderzoek naar integriteitbeleid op kerndepartementen'.
38.	16 september 2024	Opinieartikel in het FD door president Pieter Duisenberg 'Stel nu duidelijke doelen op Prinsjesdag'.
39.	16 september 2024	Werkbezoek collegelid Ewout Irrgang aan de Belastingdienst.
40.	18 september 2024	Toespraak collegelid Barbara Joziasse en moderatie paneldiscussie rond de viering van 160-jaar bestaan van rekenkamer Curtea de Conturi in Roemenië.
41.	24 september 2024	Diverse uitingen in de media door president Pieter Duisenberg naar aanleiding van de gepubliceerde Tweede Kamerbrieven met aandachtspunten bij ontwerpbegroting 2025.
42.	30 september 2024	Werkbezoek collegelid Barbara Joziasse aan Dunea, drinkwaterbedrijf van het westelijk deel van Zuid-Holland.
43.	2 oktober 2024	Optreden collegelid Barbara Joziasse bij het Energy Transformation Forum 2024 naar aanleiding van het Rekenkameronderzoek 'Opslag van CO ₂ onder de Noordzee'. President Pieter Duisenberg ook aanwezig.
44.	9 oktober 2024	Werkbezoek president Pieter Duisenberg, collegelid Barbara Joziasse en medewerkers Algemene Rekenkamer aan het Centraal Bureau voor de Statistiek.

Nr.	Datum	Activiteiten
45.	11 oktober 2024	Collegelid Pieter Duisenberg geeft een presentatie over het werk van de Algemene Rekenkamer bij de Academie voor de Rechtsstaat van de Universiteit van Leiden.
46.	16 oktober 2024	Collegelid Ewout Irrgang neemt deel aan symposium 'Verbondenheid, 70 jaar Statuut van het Koninkrijk de Nederlanden', georganiseerd door Kabinet van de Gevolmachtigde Minister van Aruba.
47.	16 oktober 2024	Diverse uitingen in de media door collegelid Ewout Irrgang naar aanleiding van het gepubliceerde Rekenkameronderzoek 'Focus op AI bij de rijksoverheid'.
48.	17 oktober 2024	Gastles collegelid Barbara Joziase aan de masterstudenten Journalistiek van de Universiteit van Amsterdam.
49.	7 november 2024	Diverse uitingen in de media door collegelid Ewout Irrgang naar aanleiding van het gepubliceerde Rekenkamerrapport 'De kracht en kwetsbaarheid van het digitale krijgsmacht netwerk NAFIN'.
50.	13 november 2024	Werkbezoek president Pieter Duisenberg, collegeleden Ewout Irrgang en Barbara Joziase aan de Frans Rekenkamer Cours des Comptes voor een kennisuitwisseling.
51.	21 november 2024	Diverse uitingen in de media door collegelid Barbara Joziase naar aanleiding van het gepubliceerde Rekenkameronderzoek 'Energiebesparingsplicht 2008-2023; Hoge ambities, onbekend resultaat'. Op 21 november hebben wij een gezamenlijke persconferentie met de Vereniging van Rekenkamers (VvR) over de energiebesparingsplicht bij het Interprovinciaal Overleg (IPO) georganiseerd.
52.	21 november 2024	Lezing president Pieter Duisenberg bij de Randstedelijke Rekenkamer over het thema 'Rekenkameronderzoek voor de toekomst'.
53.	26 november 2024	Diverse uitingen in de media door president Pieter Duisenberg naar aanleiding van de gepubliceerde Rekenkamerbrief 'Inzicht in kosten overheid MH17 – actualisatie'.
54.	29 november 2024	Lezing collegelid Ewout Irrgang bij de bestuurdersbeweging van de VVD, president Pieter Duisenberg ook aanwezig.
55.	29 november 2024	Collegelid Barbara Joziase reikt, tijdens najaarscongres van de Vereniging van Rekenkamers, de Goudvinkprijs 2024 uit aan Noordelijke Rekenkamer voor het beste lokale rapport.

Bijlage 6 Stand van zaken 2024 aanbevelingen externe evaluatie door andere nationale rekenkamers (peer review)

Op 25 januari 2021 is het rapport verschenen van een team van internationaal toonaangevende “Supreme Audit Institutions”, zoals “nationale rekenkamers” internationaal worden aangeduid. Dit team bezocht onze organisatie voor een externe evaluatie, conform een internationale erkende wijze van toetsing van ons werk en onze werkwijze (peer review).

Zij hebben op ons verzoek een beoordeling gegeven van:

- onderwerpselectie en programmering;
- financial audit;
- doelmatigheids- en doeltreffendheidsonderzoek;
- kwaliteitsbeheersing.

Hieronder geven wij op hoofdlijnen weer waar wat we sinds 2021 aan deze 4 hoofdthema's hebben gedaan.

Hoofdthema 1 Onderwerpselectie en -programmering

We hebben invulling gegeven aan de aanbevelingen van het peer review-team om onze onderwerpselectie en -programmering te verbeteren. We hebben dit onder meer gedaan door onze strategie voor 2021-2025 uit te voeren en door voort te bouwen op activiteiten die we al hadden ingezet. In de strategie hebben we uitgewerkt hoe wij onze unieke functie vervullen en invulling geven aan ons mandaat. In 2024 hebben we in lijn hiermee onze missie en visie aangescherpt. We maken scherpere keuzes in onze

onderzoeksprogrammering en hebben onze in- en externe communicatie versterkt, voor een duidelijker profiel en meer impact. Daarnaast is in 2024 een dashboard ontwikkeld dat inzicht geeft in de realisatie van onze missie en de impact van ons werk. Dit dashboard wordt in 2025 in gebruik genomen.

Hoofdthema 2 Financial audit

Om opvolging te geven aan de aanbevelingen van het peer review-team over onze financial audit (een onderdeel van ons jaarlijkse verantwoordingsonderzoek), hebben we al in 2021 verschillende verbeteringen doorgevoerd. In 2021 hebben we in een brief aan de Tweede Kamer voorstellen gedaan om opvolging te geven aan de aanbeveling om minder te steunen op het werk van de Auditdienst Rijk en meer eigen onafhankelijke werkzaamheden uit te voeren die noodzakelijk zijn voor ons verantwoordingsonderzoek.

Op 30 mei 2022 hebben de Eerste Kamer en de Tweede Kamer gezamenlijk een brief gestuurd aan de minister van Financiën met het verzoek voorstellen te doen voor de tekortkomingen die zij in het Nederlandse controlebestel zien. Voor beide Kamers ligt een regierol van de Algemene Rekenkamer ten opzichte van de Auditdienst Rijk in de rede om het Nederlandse controlebestel te versterken. Op 8 november 2023 heeft de minister van Financiën hierop gereageerd.

De Algemene Rekenkamer heeft in 2024 meegewerkt aan een ambtelijke werkgroep met het ministerie van Financiën en de Auditdienst Rijk om 4 varianten voor een nieuw controlebestel uit te werken. De minister heeft de Tweede Kamer hierover op 26 april 2024 geïnformeerd. In deze brief schreef de minister dat hij één variant – de overheveling van de certificerende taak

van de Auditdienst Rijk naar de Algemene Rekenkamer – verder wil laten uitwerken onder leiding van een onafhankelijke voorzitter: Evert Jan Slootweg. De Algemene Rekenkamer heeft zitting genomen in de stuurgroep die deze uitwerking begeleid. De resultaten verwacht de minister te betrekken bij zijn besluit over het controlebestel in het eerste kwartaal van 2025.

Hoofdstuk 3 Doelmatigheids- en doeltreffendheidsonderzoek

Wij hebben naar aanleiding van de aanbevelingen van het peer review-team een aantal verbeteringen aangebracht in ons doelmatigheids- en doeltreffendheidsonderzoek. Zo maken wij in onze onderzoekspublicaties duidelijker of daarin een oordeel wordt gegeven of dat het een andersoortige publicatie betreft. Daarnaast hebben we de interne handleiding voor ons doelmatigheids- en doeltreffendheidsonderzoek vernieuwd. De toepassing hiervan zorgt voor een robuuste aanpak van de ontwikkeling van normen, zoals het peer review-team ook aanbeveelt.

Hoofdstuk 4 Kwaliteitsbeheersing

We hebben sinds 2021 verbeterpunten doorgevoerd in ons kwaliteitssysteem naar aanleiding van de aanbevelingen van het peer review-team. Vanaf de start van ons verantwoordingsonderzoek 2023 hebben we een vernieuwde controleaanpak voor onze financial audit ingevoerd. Onderdeel hiervan is de vernieuwde interne kwaliteitstoetsing. Daarin staat de focus op de hoogste risico's centraal. Deze toetsing vindt voor Verantwoordingsdag plaats zoals aanbevolen door het peer-review team.

Status aanbevelingen van de peer review

Thema	Nr.	Aanbevelingen/peer review	2024
Onderwerpselectie en programmering	1.	Verwoord duidelijk hoe Algemene Rekenkamer unieke functie vervult en invulling geeft aan mandaat.	
	2.	Ontwikkel rijksbrede risicoanalyse op hoog niveau, als grondslag voor programmering.	
	3.	Monitor systematisch verandering en verbetering die het gevolg zijn van het werk van de Algemene Rekenkamer.	implementatie in 2025
Financial audit	4.	Breng het belang van financiële verantwoording en financial audit onder aandacht.	
	5.	Stel controlestandaarden op en voer deze in.	
	6.	Zorg voor onafhankelijke planning en uitvoering van financial audits en heroverweeg zwaar steunen op interne auditor.	* Samen met stakeholders
	7.	Heroverweeg vorm en inhoud van de oordelen in financial audits.	
Performance audit	8.	Kies in alle rapporten met oordelen voor het opnemen van toetsende onderzoeksvragen.	
	9.	Zorg voor robuuste aanpak voor ontwikkelen van normen voor onderzoeken waarin het bedoeling is om oordelen te geven	
	10.	Maak onderscheid tussen oordelende rapporten en andere onderzoekspublicaties.	
Kwaliteitsbeheersing	11.	Actualiseer en onderhoud de handleidingen voor de financial audits en het doelmatigheids- en doeltreffendheidsonderzoek.	
	12.	Verlaag controlerisico door bevindingen uit kwaliteitsbeoordelingen financial audit af te handelen voor Verantwoordingsdag	
	13.	Zorg voor systematische vastlegging en verspreiding van bevindingen van kwaliteitsbeoordelaars van doelmatigheidsonderzoeken.	

Bijlage 7 Eindnoten

1. Advies afdeling advisering raad van state en nader rapport Kamerstukken II 2021-2022, 35976, nr. 4.
2. De titels van de 9 rapporten met doelmatigheids- en doeltreffendheidsonderzoeken in 2024 zijn:
 - Resultaten tellen; De Nederlandse bijdrage aan toegang tot schoon drinkwater en sanitatie in ontwikkelingslanden.
 - Op weg naar gelijke kansen in het middelbaar beroepsonderwijs. Deel 2: Wat zeggen data en praktijk?
 - Opslag van CO₂ onder de Noordzee Over winsten onder water.
 - Uit de pandemie; Onderzoek naar de aankoop van vaccins tegen COVID-19.
 - Grip op menselijke maat; Onderzoek naar de uitvoering en gevolgen van de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers.
 - Vizier op de vervanging van de onderzeeboten deel 2; De verwervingsfase doorgelicht.
 - Productiviteit in perspectief.
 - De kracht en kwetsbaarheid van het digitale krijgsmacht netwerk NAFIN.
 - Energiebesparingsplicht 2008-2023; Hoge ambities, onbekend resultaat.
3. De titels van de 4 focusrapporten in 2024 zijn:
 - Focus op coronabelastingsschulden.
 - Focus op inhuur docenten.
 - Focus op subsidies melkveehouders.
 - Focus op AI bij de rijksoverheid.
4. Voorafgaand aan de Tweede Kamer verkiezingen van 22 november 2023 hebben wij een publicatieluwe periode in acht genomen. Daardoor zijn er enkele geplande publicaties verschoven van 2023 naar 2024.
5. Het onderzoek naar warmtepompen is 1 van de 17 onderzoeken naar beleidsresultaten en is opgenomen in bijlage 2, bij de minister voor Klimaat en Groene Groei.
6. De rijksrekening is onderdeel van het Financieel Jaarverslag Rijk. Onze verklaring van goedkeuring is opgenomen in het VO-rapport: Resultaten verantwoordingsonderzoek 2023 Staat van de Rijksverantwoording 2023.
7. Per begrotingshoofdstuk (23 in 2023) stellen wij een rapport op (VO-rapport), waarin wij de resultaten van ons onderzoek naar het jaarverslag of de jaarverslagen (in enkele gevallen 2), bedrijfsvoering (indien van toepassing) en beleidsresultaten (indien van toepassing) van dat begrotingshoofdstuk presenteren.
8. Een overzicht van deze 13 casussen is opgenomen in de Staat van de Rijksverantwoording 2023 (figuur 13).

Algemene Rekenkamer

Postbus 20015

2500 EA Den Haag

070 342 44 00

voorlichting@rekenkamer.nl

www.rekenkamer.nl